

Foto Joco Žnidaršič

OSMI MAREC S TANČICO IN BREZ NJE

Besede, ki jih poslušamo leto za letom, nekega dne izgubijo svoj pomen. Čez čas nam postanejo smešne in nato se jim že odkrito posmehujemo. Toda besede ostanejo. Ne zavedamo se njihove prisotnosti, ko pa se čez leto dni spet spotaknemo ob nje, se začudeno vprašamo: »Mar ste še vedno tu?«

Tako nekako je tudi z ženskami in njihovim večnim nerganjem. Vsako pomlad jim poklanjamo vse rože tega sveta, gostimo jih s pijačo in jedačo, one pa nič. Samo v zgodnjem jutru, ko se vsi trdi vračamo domov (kdo nam more prepričati, da ne bi pili na njihovo zdravje), so očitki še hujši kot ponavadi. Ne, pri tem prazniku nekaj ni v redu.

In zares ni. Kljub vsej iskrenosti otroških src, ki izrekajo besede za vso ljubezen in skrb. Nihče ne opreka ženskam priznanja za težavna poslanstva, ki jim ga je naložila narava. Pomislimo pa tudi na z nerodno roko napisana pisma, ki ob 8. marcu govorijo nekočiko drugače: »Ljubi očka, tudi ti si v vrsti naših delovnih žena, ki skrbijo za nas...« Ob teh preprostih besedah se utrnejo v človeku kaj nenavadne misli ob resnični vrednosti veljavnih idealov.

Toda to so samo odtenki, ki nam pričajo o zapletenosti na videz že zdavnaj dognanih stvari. Bistvo praznika je še vedno boj za popolno žensko enakopravnost na vseh področjih življenja. Danes si nihče več ne prizadeva dokazati, da ženska nima prav toliko volje in sposobnosti za delo pri oblikovanju podobe sveta okrog sebe kot moški. Skozi dolgo dobo so ji družbene razmere preprečevale, da bi izkoristila svoje sposobnosti. Sodobni svet je prinesel vrsto sprememb, ki so omogočile ženski, da je lahko zaživelja polnejše življenje kot kdajkoli prej. Čim več nalog, ki jih je v preteklosti opravljala družina, prehaja na ramena družbe, tembolj svobodna je ženska in tembolj izginjajo razlike, ki so ločile svet moških od sveta žensk. Vemo, da se življenje ne spreminja kar čez noč. Zavedamo se, da prinašajo spremembe vrsto težav, ki se zdijo včasih nerešljive. Vemo pa tudi, da bi lahko marsikatero težavo že odpravili, če bi živeli v bogati in urejeni družbi, ki jo očikujejo razumne in premišljene rešitve. Ekonomska samostojnost žensk še ni vse. Samo standard, ki bo omogočil ženskam svobodno izbiro v tem, kako bodo razpolagale svoje interese in sposobnosti, bo odpravil probleme, ki nastajajo zaradi neurejenega varstva otrok in premajhne aktivnosti žensk v družbenem in političnem življenju. Takrat bo moral odpasti tudi večni refren o tem, da se zaradi preobremenjenosti z delom ženske ne uveljavljajo v predstavnih telesih, kar pa spet vpliva na neučinkovito pomoč družini in zaposleni ženi. Žal takšnega blagostanja ne bomo dosegli že jutri. Izkoriščanje žensk s strani družbe, ki jim poleg redne zaposlitve izven doma nalaga še neplačano skrb za družinske člane, ker ni sposobna prevzeti nase funkcijo, ki obremenjuje družino, bo ostalo. Toda to ni nobeno »žensko« vprašanje, saj ne gre za probleme tistega dela naših občanov, ki jim je usojen ženski spol, ampak za globlje družbene probleme.

Čas bo prinesel še veliko pomladi in 8. marecev, upajmo pa, da tudi manj govorjenja in več denarja, namenjenega za zadovoljevanje potreb, ki so danes še na robu družinskih skrbi. Šopki in pogostitve za naše tovarišice pa naj kar ostanejo, če mislimo, da je to primerna nagrada za delež, ki ga dajejo družbi. (Morda bodo nekega dne le spoznale, čigav praznik je pravzaprav 8. marec.)

V IMENU DRUŠTVA ZA VARSTVO VARSTEV

Spoštovano uredništvo Tribune!

Ker sem velik ljubitelj živali, saj imam doma psa, imam za svojo dolžnost, da tudi sam nekaj prispevam k protestom slovenskega Društva za zaščito živali in vse svetovne javnosti v zvezi z nečloveškim pobijanjem tjulejev v Kanadi, predvsem pa v zvezi s skorajšnjo uprizoritvijo bikoborbe pri nas. Ker študentski list Tribuna doslej še ni sodelovala pri obravnavanju tega vprašanja, in da nekoliko dvignemo raven njenih člankov, pošiljam pismo prav Vam. S tem dajem Tribuni priložnost, da popravi svoje nedavne napake in se skupaj z nami zavzame za napredno, humano stvar.

Pustimo tokrat ob strani kanadske tjujenje, kajti o njih se je že dosti pisalo in Slovenci smo v zvezi s tem storili, kar smo mogli (čeprav, po pravici povedano, bi lahko še več). Kar je zdaj mnogo važnejše in zadeva neposredno nas, to so bikoborbe, ki jih bodo letos uprizorili v Beogradu. Ne razumem, kako je to mogoče v državi, kot je naša, v državi z našo ureditvijo in načeli! V deželi, ki tako neposredno, nesebično in radodarno skrbi za svojega delovnega človeka, ki mu iz leta v leto nudj nove in nove možnosti za dober standard in odlično počutje, ki skrbi za vse bolne, uboge in stare tako kot nobena druga dežela na svetu — kako je mogoče, da v tej državi pride do take anomalije, kot je dovoljenje za uprizoritev bikoborbe? Zaenkrat gre sicer le za gostovanje, gostje bodo uprizorili in spet odšli. Toda gledati moramo naprej; prav zdaj, v turističnem letu, bi se lahko kdo, ki mu gre za devize za vsako ceno, spomnil in presadil to gnusno igrano naša tla. Potem bomo imeli bikoborbe še v Zagrebu, Sarajevu, Titogradu, Ljubljani in ljudje, zlasti pa mladina, bodo plaskali in vzklikali, medtem ko se bodo uboge, prebodene živali v smrtnih krčih opotekale po areni. Naša dolžnost je, da zatremo bikoborbo pri nas že v kali, sicer jih bomo kmalu lahko gledali v Tivolski športni dvorani. Menim, da je treba takoj začeti z zbiranjem podpisov.

To pa še zdaleč ni naša edina dolžnost. Če smo že začeli akcijo pri kanadskih tjujenjih, jo nadaljujmo, in prenesimo na vse uboge in ponižane živali širom po svetu. Začeti moramo seveda doma. Poglejmo, kako v mestni klavnicah ravnaajo z živino pred zakolom. Predlagam, da dajemo volom in kravam, preden jih umorimo, mariuhano. Tako bodo šli v smrt, ne da bi se zavedali, še več, v omamljenosti bodo stopili v smrt z občutkom užitka.

Sprehodimo se po dvoriščih našega mesta. Na desetine golobov umre vsak

dan in potem ležijo po tleh in na smetiščih in nihče ne poskrbi zanje. Predlagam, da hišni sveti skrbijo, da bodo golobi, umrli na njihovih tleh, dostojno pokopani.

Zahtevamo, in začeli bomo zbirati podpise, da se v Ljubljani zgradi pokopališče za pse in mačke. Če ga imajo v Hollywoodu, je skrajni čas, da ga zgradimo tudi v Ljubljani. V ta namen bi lahko priključili ljubljanskemu pokopališču kos ozemlja, ki bi bil namenjen našim ubogim četveronožnim prijateljem. Seveda bi morali s skrbnim nadzorstvom preprečevati take grobosti, kot so se dogajale na celjskem in blejskem pokopališču. Naj tudi naši dragi kužki in mucke uživajo zaslužni pokoj, saj nam s svojimi nemadeževanimi dušami lajšajo bolečine življenja.

In še najboljši boleč problem, ki bi moral zbuditi odpor in široko akcijo pri nas in po vsem svetu; nemudoma je treba ustaviti vojno v Vietnamu. Ko padajo bombe, ko gorijo polja in gozdovi, ko pokajo puške in topovi, umira nesluteno število živali, od perutnine do konj in goveda, nešteto džungelskih ptic pevk, žab in rib v prostranih vietnamskih močvirjih pogine vsak dan, ko traja vojna. Z vsakim dnem vojne je število žrtev med živalmi večje, in v imenu vsega čutečega sveta se moramo zavzeti, da se vojna konča, če že ne zaradi ljudi, pa vsaj zaradi živali.

V ta namen predlagam, da ob podpori mednarodnih Društev za varstvo živali pričnemo zbirati podpise in jih pošljemo predsedniku Johnsonu, Ho Si Minhu in predstavnikom Vietnamске Osvobodilne fronte.

Društvo za varstvo varstva mate

NEKAJ NAVODIL ZA DOBREGA OBČANA

Dober občan mora ob vsakem času vedeti, kakšno je vreme. Predvsem si mora biti na jasnem s smerjo vetra: ali piha vzhodnik ali zahodnik. Severni ali južni veter ne prihajata v poštev. Zato je priporočljivo, da na televizijski ali na radijski sprejemnik pritrđi napravo, ki ga bo opozarjala iz katere smeri piha veter in kam se bo usmeril. Opozarjam vse zainteresirane, da naprava deluje samo ob času poročil in televizijskega ali radijskega dnevnika. Vsak si jo mora sam izdelati, ker je naša trgovska podjetja še nimajo na zalogi.

Zelo hvalevredna lastnost dobrega občana je sodelovanje v pevskih zborih. Vendar naj se včlanjuje samo v takšne zборе, v katerih ni solistov, in vsi pevci, ne glede na spol in glas, pojejo enoglasno. Dirigentu se mora brezpogojno podrežati.

Izmed kulturnih zabav v prostem času prihaja v poštev tudi športni ples. Dobremu občanu bodo gotovo najbolj všeč razna kola. Nedvomno bo vedno plesal samo na melodijo, ki jo bo igral orkester.

Vedno in ob vsakem času naj se oblači po najnovejši modi. Modni zakoni se iz sezone v sezono sicer spreminjajo, vendar kreatorji v vsaki sezoni ohranjajo dve prvini, ki ju nujno mora vsebovati garderoba vsakega dobrega občana: rdečo majico v vsih otenkih in plašnice. Zadnje,

ki jih pritrđimo ob oči (podrobnejša pojasnila dobite pri lastnikih fijakarskih konj), osredotočijo naš pogled na eno samo pot in nas obvarujejo pred nevarnostjo, da bi zašli na stranpota. Ugledni zdravniki trdijo, da omenjena priprava koristi dobri prebavi in mirnemu delovanju živčevja, kar vse vpliva na dolgo življenje dobrega občana, v veliko veselje naše družbe, ki so ji potrebni zdravi ljudje, s pogledi, usmerjenimi na eno samo pot.

P. Baloh

GOSPOD PARTIZAN

Znano je, da imajo nosilci »Partizanske spomenice 1941« pravico do brezplačnega prevoza v mestnem prometu. — S tem v zvezi je prav zanimiv tale dogodek na ljubljanskem trolejbusu proti Ježici, kjer so nedavno vpeljali novega sprevoznika. Ko je nek potnik namesto vozovnice pokazal določeno listino, ki je sprevoznik-novinec ni poznal, mu je »instruktorica« avtoritativno pojasnila: »AHA, GOSPOD IMA SPOMENICO!«

Vlado Henigman

STROGO ZAUPNO - SATIRA!

Kaj imate proti vlačugam? Bolj temeljit opravljajo svoj poklic kot malokdo izmed vas!

Po tolikanj bogati izbirj najrazličnejših stolčkov bi človek sklepal, da razen riti nimamo nobenega drugega dela telesa, ki bi bil vreden večje pozornosti.

Nikoli pred nikomer ne poklekamo; smo toliko elastični, da se lahko priklanjamo do tal.

Nekdo je (konspirativno) izjavil: »Res čudno, da ob toliki množici borcov in aktivistov nismo že prej zmagali!«

Ne zahtevajte posluha za prosveto pri ljudeh, ki nikoli niso bili deležni njenega blagoslova.

»Za vsak primer!« je rekel in vpisal sina v politični seminar hčer pa poslal v samostan.

V znak izboljšanja odnosov in morbitnega sodelovanja predlagam, da v prihodnje slikamo Marxa z avreolo in Kristusa z odlikovanji.

Birokracija se ni rodila na Sloven-

skem. Dokaz so številni še danes krožeči obrazci, pisani v jeziku, ki ga govorijo južneje od nas.

F. Hedl

AFERA CIA V DELU

Delo je v ponedeljek, 27. februarja, stran 2, objavilo krajši povzetek iz angleškega Guardiana. Glede na to, da izražajo nekomentirani zapis insinucijo na račun sovjetskih študentov, posega v končni posledici tudi na naše (študentsko) področje. Zapis v Guardianu je namreč izrazito tendenciozen in opravičuje sodelovanje ameriške študentske organizacije z CIA s tem, da je tako itak tudi drugod — v Sovjetski zvezi.

Zadnji stavek v Delu je namreč: »Če naj ameriški študentje še naprej hodijo po mednarodnih mirovniških konferencah (vse podčrtal s. r.), potem jih lahko tudi javno plačujejo, tako kot nihče ne skriva, da sovjetski študentje na take konferenice ne hodijo na lastne stroške.«

Jugoslovanski študentje se brez dvoma ne moremo sprijazniti s tem, da socialistični časopis brez komentarja, ki bi vsaj v tem primeru bil nujen v kolikor sodi sploh v objavo, objavi misel, ki je apoloģija politike CIA, napad na sovjetske študente in končno na jugoslovanske študente same, ki nam ni vseeno ali nas finansirata ta ali ona državna ali »nedržavna« institucija. Vsaj dosedaj so se takšne stvari financirale iz lastnih sredstev oz. dotacij iz sredstev družbeno političnih skupnosti.

Ob tem se lahko samo sprašujemo, kdaj bodo zainteresirane politične organizacije, v primeru Dela njegov izdajatelj GO SZDLS, vsaj tako dosledno zavzele stališča do posameznih člankov v Delu (sem sodi po taki logiki februarjski uvodnik J. Štularja) kot se taka logika dosledno uresničuje, ko gre za Tribuno.

S. R.

P. s.: mimogrede le še to: predsednik Zveze novinarjev Slovenije F. Setinec je na občnem zboru ZNS »čutil« potrebo, da napade Tribuno zaradi zapisa »Zaliv 4« (vsaj tako sem informiran), medtem ko o omenjenem uvodniku v Delu ni bilo govora. Baje predsednik ZNS dela pri Delu.

»V OBRAMBO PIJA XII« (IN SE KOGA?)

Verski list »Družina« (1. januarja 1967) je pod gornjim naslovom, se razume brez tistega dela v oklepaju, natisnil misel dr. Roberta Kempnerja, ki je sodeloval na Nürnberškem procesu, da je krivično očitati katoliški Cerki in Piju XII., da bi lahko z glasnim protestom marsikaj prepredila v nacističnem divjanju proti židovstvu, ker se Hitler tako in tako ne bi zmenil zanje. Izgleda da predstavnikom slovenske katoliške Cerkve ugaja in ustreza taka razlaga, ker se do sedaj ni pojavil na straneh lista noben komentar. Vesel sem samo, da se nekateri pošteni slovenski duhovniki v odločilnih trenutkih zgodovine niso ravnali po logiki obrambe Pija XII. in so tvegali življenje sebe in drugih, ko so nastopili proti okupatorju. Bojim pa se, da so se po njej ravnali tisti, ki se danes s to logiko solidarizirajo v verskem listu! V naslednjih številkah »Družine« pričakujem naslednji logičen, a hkrati družbeno-političen zaključek: tudi protesti tistih naših slovenskih duhovnikov, ki so sodelovali z okupatorjem, ali vsaj stali »ob strani«, ne bi mogli preprediti nacističnega terorja, ker se za njihove proteste okupator ne bi zmenil.

Tone Križan

PREVERJANJE?

V tezah za razgovor predsedstva CK ZMS z Izvršnim komitejem CK KS bomo med drugim tudi to:

»Na razgovoru z Izvršnim komitejem Centralnega komiteja ZKS bi člani Centralnega komiteja ZMS želeli predvsem PREVERITI NASE OSNOVNE POLITIČNE OCENE IN USMERITEV V DELOVANJU Zveze mladine. Pri teh ocenah izhajamo predvsem iz življenjskega položaja mladih ljudi in možnosti njihove družbene uveljavitve.«

P. S. Upajmo, da bodo za razliko od predsedstva CK ZMS vsaj člani IK CK ZKS razumeli ta razgovor drugače in ne le kot »preverjanje« predsedstva CK ZMS.

Upajmo tudi, da bodo člani predsedstva kdaj preverjali svoje osnovne politične ocene še s članstvom.

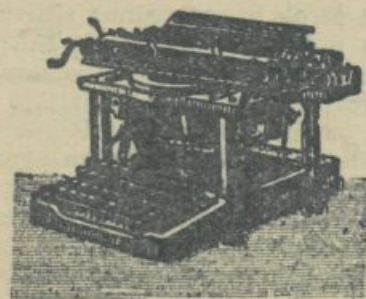
G. Leban

SPOROČILO

Naslednja seja uredništva TRIBUNE bo 15. marca ob 12. uri. Delo uredništva je javno. Zato vabimo bralce in sodelavce, ki imajo KONKRETNE PREDLOGE IN ČLANKE za ureditev naslednje številke, da se seje uredništva udeležijo. Uredništvo

TRIBUNO UREJAJO:

FRANCE ANZEL (TEHNIČNI UREDNIK), VALENTIN KALAN, MARKO POGACNIK, TONE PACNIK, RUDI RIZMAN (ODGOVORNI UREDNIK), HERMAN VOGEL

TRIBUNA — IZDAJA UO ZSJ — UREDNIŠTVO IN UPRAVA TRG REVOLUCIJE 1/II — TELEFON 21-280 — TEKOCI RAČUN 503-8-72 — LETNA NAROČNINA ZA STUDENTE DESET NDIN, ZA OSTALE PETNAJST NDIN — POSAMEZEN IZVOD 50 PAR — ROKOPISOV IN FOTOGRAFIJ NE VRAČAMO — TISKA OP DELO LJUBLJANA, TOMŠIČEVA 1, TELEFON 23-522 — POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

POHUJŠANJE V DOLINI SUPERMARKETOV

Apeliram k preventivno-kurativni akciji kontra srbohrvatizmom, ki se non-stop infiltrirajo v naš verbalni arsenal...

FILOZOFIJA BERTRANDA RUSSELLA

Ime angleškega filozofa Bertranda Russella se je že večkrat pojavilo na straneh našega dnevnega časopisa v zvezi z njegovimi protesti proti atomski oborožitvi, v zadnjih nekaj mesecih pa predvsem zaradi ustanovitve Mednarodnega sodišča za vojne zločine, ki so bili storjeni v Vietnamu s strani intervencionističnih sil ZDA in njenih zaveznikov. Ker je prav uredništvo »Tribune« izrazilo podporo to humano in pomembno akcijo B. Russella in njegovih somišljenikov ter jo pravilno ocenilo, kakšen je njen prispevek v okviru naporov vseh miroljubnih sil, da se konča ameriška agresija v Vietnamu, je primerno, da svojim bralcem posreduje kratek oris filozofskih-družbeno politoloških nazorov B. Russella kot so prikazani v zgoščeni, sistematični in pregledni obliki v študiji Svetlane Knjazeve.

Mislím, da vedno obstoji posredna ali neposredna zveza med filozofskimi pogledi na človeka, družbo, zgodovino in družbenim-političnim delovanjem filozofa. Tudi Russellova obsodba vojne in imperialistične agresije v Vietnamu je v nekem smislu praktični podaljšek njegovih že zdavnaj precej formuliranih humanističnih pogledov in kritike kapitalistične družbe. Če na primer filozofsko utemeljuje tako boj Fronte narodne osvoboditve Južnega Vietnama kot tudi intervencijo ameriških čet kot manifestacijo »volje za močjo«, potem, če hočem ostati zvest svoji teoretični poziciji, se mi mora zdeti nepomembno, nebištevno kakršnokoli angažiranje za oblikovanje svetovnega javnega mnenja za obsodbo zatiranje narodnoosvobodilnih gibanj, kajti kot filozof sem vesel, da imam v rokah vseobvladajoč princip, ki si podreja razlike kot so sija, diktatura proletariata in fašizem ipd. npr. narodnoosvobodilna vojna in agre. V takih primerih je vprašanje, kaj je začetni vzrok takih pozicij ali je filozofski pote, ali pa je obratno politična slepota princip pripeljal do takšne politične slepote pripravlja teren za sprejetje in utrditve takega filozofskega principa. Ne gre samo zato, da bi filozof moral biti neposredno osebno angažiran v družbenih-političnih akcijah, ki pretresajo sodobni svet, ampak se od njega pričakuje vsaj to, da izreče sodbo o njih in se zaveda, da one predstavljajo določeno mobilizacijsko silo, ki je toliko večja v kolikor več zaupanja in ugleda predstavlja njegovo delo doma in v tujini. In Russell se prav tako ni obotavljal, da dá svoje ime in svoj ugled za podporo obče humanističnim težnjam. Že ta nivo povezovanja teorije s pomembnimi družbeno-političnimi problemi svojega časa lahko zavida marksistkateri marksistični filozof, ki kljub svojem izhodišču, ki ga naravnost silí v te vrste angažiranja, obstaja ob strani, ali kar je še huje, včasih celo omalovažuje in pomiluje te vrste akcij v imenu »globljega razumevanja stvari«, ki ga proglašajo za bolj pomembno in bistveno kot akcije same. Te vrste zadržanja je bilo čutili tudi pri nas ob angažiranju uredništva »Tribune« za podporo Russellovemu sodišču.

Problemi matematike – spoznave in jezika

Filozofski interes B. Russella je segel na najrazličnejša področja, toda osnovna njegova pozornost je bila posvečena problemu spoznavanja, razvoju in strukturi našega znanja in njegov odnos do strukture sveta. Russell ne začneja s pretiranim skepticizmom, če je znanje sploh mogoče, ampak vzame za izhodišče veliko bolj plodno predpostavko, kako je mogoče, da ljudje kljub svojim omejenim spoznavnim sposobnostim znajo toliko, kolikor znajo. Pot k filozofiji je Russella vodila preko matematike. Ta odnos med filozofijo in matematiko je v zgodovini filozofije nenehno obstojal in v 16. stoletju, z nastankom moderne prirodne znanosti, je oblika matematičnega znanja postala

ideal h kateremu naj teží filozofsko znanje (Descartes, Spinoza, Leibniz), da bi njene sodbe postale prav tako gotove, samoočitne in nedvomljive kot so to aksiomi geometrije in matematike. Na osnovi takšne orientacije se je v filozofiji izoblikovala razdelitev človekovega znanja na resnice razuma in resnice dejstev. Za prve bi veljal zakon protislovnosti, za druge pa ne, kar npr. pomeni, da nastane protislovje, če zanikam, da ima trikotnik tri kote, ni pa nikakršnega protislovja, če zanikam, da roža ni rdeča. Ta razdelitev sovpada do neke mere z klasifikacijo na analitične (tavtološke) sodbe in sintetične (empirične) sodbe. Russell se ni zadovoljil z dvema tradicionalnima interpretacijama narave matematičnega znanja: a) da je ono posplošeno izkustvo (Mill) in b) da so matematične sodbe apriorne sintetične sodbe, ki izhajajo iz človekove subjektivne moči predstavljanja in razuma. (Kant) Analiza osnov matematike kot npr. možnost definiranja prirodnih števil, tako, da se ne prizna obstoj števil »po sebi«, značaj matematičnih odnosov, ga je vodila v logično problematiko in v vprašanje odnosa logike in matematike. Osnovne matematične pojme je Russell poskušal definirati s pomočjo logike in to nalogo je Russell izvedel z logično teorijo razredov in logično teorijo relacij. Njegovi osnovni predpostavki sta, da število ni lastnost štetih stvari, ker je lahko enkrat število vzeto kot enota, drugič pa kot množica, temveč, da je lastnost RAZREDOV stvari, in da je postavil teorijo zunanjih odnosov in s tem obenem zavrnil poskuse speljati relacijske sodbe na obliko atributivnih sodb, ki so dominirale v Aristotelovi logiki. Pri teh svojih poskusih je Russell v obliki paradoksov, antinomij odkrival dialektiko matematičnih pojmov, čeprav je bil sam negativno razpoložen, do zavestne dialektične metode Hegla kot jo je spoznal preko angleškega novoheglovstva Bradleya in McTagarta. Mislím, da kljub temu ko Russell odklanja sistem nemškega klasičnega idealizma, ostaja v bistveni točki ujet v njegovo vsebino, s tem ko išče minimum premis iz katere bi deduciral človeško znanje. Izrazit dialektičen značaj kaže Russellova rešitev antinomije »razred vseh razredov«, ki jo je razrešil s pomočjo hierarhije jezika: razred, ki vsebuje druge razrede ne more biti sam vključen v ta obseg, ampak pripada razredu višjega reda, ali izraženo na jezikovnem nivoju: izjave o razredu je treba razlikovati od izjav pripadnosti elementov k razredu. Russellova ideja hierarhije simbolov, jezika igra danes nepogrešljivo vlogo v formaliziranih in aksiomatiziranih sistemih. Že tu se jasno vidi, kako je v to problematiko organsko vpljučena problematika jezika, kateri je Russell tudi posvetil veliko pozornosti. Odkriva pomanjkljivosti našega aktualnega pomena, če pa bi izgradili logičen idealen jezik, brez name-narave, da bi nadomestil pogovorni jezik, pa bi lahko vstavili namesto simbolov, ki nimajo aktualnega pomena take, ki ga imajo in s tem bi zmanjšali napake v zaključevanju. Po tej liniji koraka velik del neopozitivistične kritike pojmov eksistencialistične filozofije. Tak idealen jezik naj bi po Russellu veljal za logiko, kjer bi ena sama beseda bila za vsak enostaven objekt, enostavno komponento. Tu se Russellova koncepcija jezika povezuje z njegovo ontologijo v kateri razdeli svet pojavov na neposredno dano, enostavna, atomarna dejstva, ki jim ustrezajo atomarni stavki in sestavljena, kompleksna dejstva, ki jim ustrezajo molekularni stavki. Russell je spoznal, da je tudi atomarno (kar se npr. označuje v jeziku z »ok«, »onok«) tudi kompleks kvaliteten. Mislím, da Russellova ontologija v bistvu ni presegla predhodnike pozitivistične smeri na katere se naslanja. Materialne stvari našega izkustva proglašajo za logične konstrukcije. Iz kompleksa v naših občutkih kombiniramo »stvar«. Človekov občutki naj bi bili

»nevtralni elementi« in pripadajo tako konstrukciji »materialni objekta« kot konstrukciji »človeški duha«. Tu je očitna zveza z empiriokriticizmom Machovega in Avenariusovega tipa, ki ga je Lenin svoj čas ostro kritiziral. V koncepciji, da je zunanji svet človekova konstrukcija, shema, je neopozitivizem neverjetno blizu nazoru Nitzceja, Husserla. Ta pozicija ni popolnoma brez osnove, saj so tudi klasiki marksizma poudarjali, da naše znanje nenehno shematizira, omrtviči bogato in neizčrpno stvarnost.

Etična-družbeno-politološka problematika

Avtorica obravnavane študije ugotavlja, da je Russell ponekod sicer to področje vključeval v krog filozofskih problemov, pogosto pa tudi izključeval z motivacijo, da je ono zunaj znanstvene problematike ker zavisi od individualnih stališč naklonjenosti in emocij. Toda kljub temu je bil Russell daleč od tega, da bi padel v moralni relativizem, ker je moralno sojenje tretiral kot socialni pojav in moralna sodba ne izraža samo individualno odobravanje in neodobravanje, ampak tudi željo določene skupnosti kateri pripada, da bi njena stališča bila obče sprejeta. Moralne sodbe po Russellu izražajo zadržanje subjekta glede na odobravanje in neodobravanje. Tudi sodbe, ki niso izražene v normativni obliki, temveč v kognitivni (spoznavni) npr. »to je dobro«, imajo v bistvu normativne značaj, saj jih je mogoče preoblikovati v sodbe »jaz to želim«, »tako naj bo«. Na moralne obsodbe, ker niso sodbe spoznavanja, po Russellu ni mogoče uporabiti kriterij resničnosti in neresničnosti in za njih ne velja logičen protislovnosti, temveč praktična, ki je pogojena z različnimi sistemi norm raznih družbenih skupnosti. Moralne sodbe po Russellu niso stvar diskusije temveč stvar okusa. Filozofija ne more vsebovati nobene vrednostne izjave, ampak se filozofija lahko samo ukvarja z analizo JEZIKOVNIH izjav s katerimi se IZRAŽAJO etične sodbe. V svojem poslednjem delu iz tega področja (1954) pa je Russell ta stališča precej korigiral ali celo opustil. Tako npr. opaža, da večina ljudi ni pripravljena, da svoje moralne sodbe tretira kot nekaj o čemer ni potrebno razpravljati. Uvidi tudi, da ni mogoče vse moralne ocene speljati na nivo okusa kot npr. v primeru ocene »ostrige so dobre«. Spremembe so usmerjene k večji objektivnosti in obče veljavnosti moralnih norm. Russellova etična teorija se navezuje na utilitarizem Benthama in Mila po katerem je »dobro« izenačeno z maksimalnim zadovoljevanjem želja maksimalnega števila ljudi. S. Knjazeva daje kritično pripombo, da utilitarizem spregleda okoliščine, kako želje zadovoljujejo ali npr. z lažjo, krajo ipd. Ne uvidi tudi moralno vrednost žrtve in ker ne izhaja iz koncepcije človeškega ideala tudi ne razlikuje, katere želje so za človeka dostojnejše od drugih.

V Russellovi koncepciji človeka in družbe se najbolj pokaže njegova ujetost v tradicije meščanskega miselnega sveta. Russell ni razumel vloge družbeno-ekonomskih odnosov in proizvajalnih sil v družbenem razvoju. Družbene zakone reducira na zakone človeške narode, ki pa jo pojmuje kot neizpremenljivo kot jo je npr. pojmoval Feuerbach. Človekovo prirodo predstavljajo primarni (hrana, stanovanje, seksualne težnje) in sekundarni impulzi (želja za posedovanjem, oblastjo idr.). Impulzi so nezavedne težnje, medtem ko so želje zavedne težnje za postavljenimi cilji. Kako je Russellu ostalo nepoznano bistvo zgodovinskega materializma se vidi iz njegove kritike Marxa, njegove koncepcije države, odnosa znanosti in industrije ter cerkve in religije. Tako očita Marxu, da je lakomnost naredil za izvor vseh političnih akcij, a zanemaril je

ljubezen do oblasti vzrok vojn ali, da je vzrok vseh sprememb v znanstvenih odkritjih in da je treba znanost dojeti kot zadovoljivost plemenite človeške želje za znanjem. Ima Russell prav, ko obsaja reduciranje znanosti na dekloracijo industrije, na vrednost njene trenutne aplikacije, vendar ne vidi, da je to zahteva čim hitrejsega obračanja kapitala in pridobivanja profita. Ta pragmatistični duh predstavlja tudi pri nas nevarnost tako za znanost kot za samo industrijo.

Državo ima Russell za nujno, večno zlo. Maksimalna proizvodnja in pravičen način razdelitve zahteva močan državni aparat. Neznana mu je marksistična koncepcija države kot odtujene družbene moči človeka. Država naj po Russellu varuje obče interese družbe, kar pa je preko tega je zlo. Da bi družba postala humana in socialistična je treba združiti naslednje pogoje:

- a) aдекватne pogoje proizvodnje,
- b) razdelitev oblasti
- c) ustrezna ideologija.

Russell vidi potrebo, da kult dela v industrijski družbi zamenja kult svobodnega časa, ki bo pravi človeški čas, a pri tem je pomembno s čim je izpolnjen, potršen ta prosti čas. Mislím, da Russell stoji na nezgodovinskem stališču, ko delo v materialni proizvodnji proglašajo tako kot državo za nujno zlo, in ni uvidel tendence v sami materijalni proizvodnji, ki vse bolj tako po obsegu kot po kvaliteti odpravlja mehanizirano, monotono delo in postavlja vse večji del zaposlenih v situacijo, ki zahteva od njih ustvarjalno znanstveno-tehnično-organizacijsko delo. Russell je zapisal, da ima svetlo vizijo pred seboj. Njegov ideal Svetovne vlade, ki naj vsklajuje medsebojne odnose med državami v bistvu izraža proces, ki je vse intenzivnejši: podružabljenje človeštva ob vsesplošni odvisnosti in povezanosti. Russell je sprejema kapitalistično perspektivo razvoja človeštva in že pred prvo svetovno vojno je zapisal, da kapitalizem predstavlja oviro za nadaljnji razvoj družbe. Kapitalizem vodi do borbe nacionalnih interesov, kar predstavlja stalno grožnjo miru. Russell je torej nekoliko poenostavljeno prišel do istega rezultata kot Lenin v svoji analizi imperializma, da on vodi v svetovne vojne.

Ob propadu carske Rusije se je zavedal, kljub skepsi možnih humanejših odnosov po revoluciji, velikanskega svetovno-zgodovinskega pomena Oktobrske revolucije, ko je zapisal: »Oni (t. j. boljševiki, op. avtor. tega prikaza) niso angeli, ki jih je treba obževati, niti hudici, ki jih je treba iztrebiti, ampak samo plemeniti in sposobni ljudje, ki z veliko večino poskušajo ustvariti skoraj nemogoče«. (cit. po S. Knjazeva »Filozofija Bertranda Russella« str. 111). Russell je ugotovil, da socializem v razmerah Rusije prevzema »aristokratsko obliko« za katero je značilno – koncentracije oblastí v rokah manjšine, predstaviški aparat se začne odvajati od interesov večine, hitro investiranje, kult dela, nizki standard. Preveč pa je bil Russell obremenjen s splošnimi liberalističnimi in humanističnimi idejami, da bi mogel dojeti bistvo direktorja proletariata in razrednega boja. Oboje je ovrednotil kot teorijo sovraštva, ki ne vodi k idealu harmonične urejene družbe.

Ob zaključku naj navedem občo karakteristiko Russellovih družbeno-političnih koncepcij kot jo daje S. Knjazeva: »Russellov humanistični ideal in njegova kritika kapitalistične industrializirane družbe s stališča tega ideala nista posebno originalni. V maršičem samo ponavlja splošna mesta celotne humanistične in socialistične (toda ne marksistične) usmerjene misli tega stoletja. Morda je nekatere od teh misli formuliral prej kot druge, posamična črta, posamični kamen v mozaiku je njegov lastni doprinos; nekatere je formuliral ne da bi vedel za svoje somišljenike, ali v celoti to ni ničesar bitno novega.« (str. 124). Originalni in pomemben Russellov doprinos ostaja torej na področju logike matematike in spoznavne teorije. Andrej Kirn

SLOVENSKI JAVNOSTI!

nehno veljala naša hvaležnost in spoštovanje.

Iskren namen, da se Finžgarjeva rojstna hiša, ki je tudi vreden in zanimiv spomenik starega kmečkega stavbarstva, preuredi v muzej, so doslej preprečevale kulturnemu snovanju ne zmerom naklonjene in izjemne razmere, ki danes celo grozijo, da se preureditev če že ne onemogoči, pa prav gotovo ob nepopravljivi in nenadomestljivi škodi zavleče v nedogled in negotovost. Zato je bil za odkup Finžgarjeve rojstne hiše in njeno preureditev v muzej ustanovljen odbor, v katerem so kulturni, javni in družbeni delavci jeseniške in radovljiške občine; odločno se bodo trudili, da se Finžgarjeva rojstna hiša čimprej odkupi in preuredi v kulturni, spominski in narodopisni muzej.

Zemlja naše Gorenjske pod Stolom ni samo z naravnimi lepotami bogata, temveč z mnogimi starimi domovi, v katerih je tekla zibelka velikih slovenskih mož, ki so živeli v daljni ali bližnji minulosti. V Doslovičah, vasi med Begunjami in Zirovnico, je eden takih domov starosvetna kajža – rojstna hiša Frana Saleškega Finžgarja.

Z življenjem, ki ga je živel, ves zavzet za slovenstvo, v polni meri razumevač tisočletne težnje svojega naroda in sodelujoč z njim v najtežjih preizkušnjah, z življenjem, v katerem je ustvaril delo, ki nam bo nenehno vzgled in vir neusahljive ljubezni do domovine, velike skrbi za kleno domačo materino besedo, neustavljive zavzetosti za svetlo rast mladega rodu in neuklonljive prednosti dobremu, naprednemu in vrednemu, se je Fr. S. Finžgar kot človek in umetnik uvrstil med tiste sinove slovenske matere, ki jim bosta ne-

ohranila rojstno hišo velikega Vrbljana dr. Franceta Prešerna.

Tudi tokrat se bo prav gotovo vsa slovenska mladina odzvala našemu pozivu; o akciji bo natančneje seznanjena še prek svojih šolskih vodstev. Vse druge posameznike, društva, delovne in družbene skupnosti pa prosimo, da za odkup Finžgarjeve rojstne hiše in za njeno preureditev v muzej namenjena sredstva nakazujejo na žiro račun št. 5153-679-2135 na naslov Zveza kulturnoprosvetnih organizacij občine Jesenice – sklad za odkup Finžgarjeve rojstne hiše.

Odbor za odkup Finžgarjeve rojstne hiše s hvaležnostjo računa na kulturno zavest in razumevanje nas vseh. Svojo nalogo šteje za neogibno dolžnost vsega našega naroda; o poteku dela bo sproti obveščal slovensko javnost.

Odbor za nakup Finžgarjeve rojstne hiše
Jesenice

EMANCIPACIJA

»In (Pilat) jim reče: 'Glejte, človek!' Ko so ga zagledali veliki duhovniki in služabniki, so zavpili: 'Križaj ga, križaj ga!' Pilat jim reče: 'Vzemite ga vi in ga križajte; zakaj jaz ne najdem na njem nobene krivde.' (Janez, 19; 6).

Vse se je zgodilo tako, kot se je zgodilo. Najbrž ni bilo pametnega razloga, da bi se drugače. Sicer pa je taka navada, da otroci molče, ko govorijo odrasli, da dajejo odgovore odgovornim, da odločajo tisti, ki so za to postavljeni in da dajejo pripombe tisti, ki se imajo za pametne. Jaz pa se omejujem samo na to, da po svoji vesti zapišem vse o tem, kar se je zgodilo. Odkar me je obsedla misel, da za drugačen potek dogodkov razloga ni bilo in ga ni, se mi zdi, da iz vsake stvari iz mene samega, izžareva tiha, prikrita grožnja: če ni razloga za vse to, potem je vseeno, kaj se zgodi.

Pred štirimi leti je umrla Kajzarjeva mati. Mogoče pred tremi, mogoče pred petimi, kdo bi si natančno zapomnil, kdaj se pripeti kakšen podoben brezpomemben dogodek? Ob takem nesrečnem slučaju, kot je smrt tvojega navideznega znanca, ostane človeku samo medel občutek, da je od tedaj minilo že nekaj časa, vendar pa spet ne toliko, da bi lahko rekli: dolgo je že tega...

Nekega jesenskega popoldneva, ko so bagri ravno začeli kopati temelje novi šoli, so jo zagrebli šest čevljev globoko v mastno zemljo, za jarno cerkvičo sv. Mihaela. In oddahnili so se njeni osamosvojeni, preskrbljeni otroci s svojimi družinami, občinskimi možem in krajevnimi organizacijam se je odvalil kamen od srca in njeni sosedje so spet svobodneje zadihali. Le vaše klepetulje so se čutile prikrajšane, ostromasene za običajno snov svojih pogovorov: »Spet zvoni. Bog ve, koga je pobralo. Kaj pa stara Kajzarca? Pravijo, da je slaba. Ne, ona se še kar drži. Ja, tisti, za katerega bi bilo najbolje, ne bo zlepa umrl.« Skratka, javno mnenje je bilo tako, da bi bilo veliko boljše, ko bi revica uboga umrla vsaj nekaj mesecev poprej. Tako pa se je uboga starica toliko mučila in še drugim povzročala neprijetnosti.

No, včasih je treba malo potrpeti, kajti ni razloga, da vse ne bi uredilo tako, kot je lepo in prav. In zgodilo se je tako.

Maloštevilni udeleženci pogrebne svečanosti, so vrnili zemlji, kar je bilo njenega. S ceremonialnimi obrabi so se poslovili od sorodnikov »nesrečnice« in se odpravili po bolj donosnih poslih. Tam za cerkvičo, med cvetočimi grobovi pa je sveže nasut kup zemlje, pel jalovo koračnico vsemu živahnemu in prazna, razpadajoča kajža »Na studencu« je votlo ponavljala njegov refren.

»Uboga revica« v vsem svojem življenju ni prebrala dosti zgodb, sploh pa ne pesmi. Brala je iz sveta in poslušala njegovo pesem in pela z njim v en glas: včasih malo tiše, plašno, ker ji je bil njegov ritem tuj (posebno med mestnimi ljudmi, včasih glasno, in iz srca, če se je ritem sveta ujema z ritmom njenega življenja.

Ljubila je in pela pesem o ljubezni. Če je sadila krompir ali koruzo je pela pesem pričakovanja in ko je žela sadove svojega znoja, je pela zemlja pesem svoje plodnosti. Kamni na senošetih so ji peli pesem svoje okamenelosti, ona pa jim je pela pesem svoje moči in mladosti, jih pobirala in prenašala na mejo. Poslušala je melodijo črnih oblakov in ječanje suhe, razpokane zemlje in govorila svojim otrokom: »Knjige? Te so za meščane, ki nimajo drugega dela. Pri nas ni časa za to! Knjiga: to je njiva, to je vaš oče. To so tujci, to je življenje. Pustite pri miru tiste neumnosti.« In potem je, kakor da ji je žal, navadno dodala: »Ampak učite se pa le, da vam ne bo treba skrbeti za kruh, tako kot nam.«

Sicer pa, četudi je knjige brala, razumela jih ni. Govorile so ji o nekem tujem, čudnem svetu, v katerem ni videla drugega kot to, da če že imajo ljudje delo, ga imajo tako malo in tako mnogo časa, da si delajo skrbi in probleme s stvarmi, za katero ni niti vedela, da so, ali pa so se ji zdele same po sebi umljive. In če bi jo kdo vprašal: »Kako pa kaj vaše kulturno življenje?« In če bi se ji slučajno zdelo, kaj bi to utegnilo pomeniti, bi odgovorila: »Hodim v cer-

kev in včasih se igram domino z otroki, seveda, če imam čas.«

Minevala so leta, ona pa se je v potu svojega obraza borila z zemljo, za svoj vsakdanji kruh in zemlja je vztrajno vsrkavala njeno moč in mladost. Tudi otroci so rasli in dorasli. In videli so, da so s svojim delom vedno na istem, da nimajo ničesar otipljivega in ničesar, na kar bi bili lahko ponosni. Edino, vzdevek »kmetavzar neotesania«, je bil po njihovem načinu življenja neločljivo povezan z njimi. In odhajali so eden za drugim s trebuhom za kruhom za boljšim kruhom. Jokala je, prosila in grozila: »Nikjer ne bo tako lepo in lahko, kot si mislite.

KOLIKO STANE ŠTUDIJ NA ZAHODNONEMŠKIH UNIVERZAH

O tem poročila nemška revija 'Spots'. Iz statistike je razvidno, da je študent, ki je končal univerzo s šestindvajsetimi leti, moral investirati vase približno 76.000 zahodnonemških mark, poleg tega pa še približno 22.000 mark za najemnine. Eno leto šolanja na nemški univerzi stane od 10.000 do 11.000 mark in povprečna najemnina znaša ok. 2.500 mark na leto. 12.500 DM je (po oficialnem tečaju) 3.120.000 S din, kar v Zahodni Nemčiji pomeni vrednost skoro dveh avtomobilov. Zares drag študij. In kdo ga plača? Štipendijski sklad 'Mitbestimmung', ki ga je ustanovila Zveza zahodnonemških sindikatov, je od leta 1954 omogočil študij 1.385 mladim fantov in deklet iz delavskih družin.

(Studentenspiegel)

SAMOKRITIKA

Na način, ki meni samemu ni čisto razumljiv, sem prebil četrto leto s potepanjem po Tunisu, kjer sem imel strica, ter tudi po Italiji in Svici, kjer nisem imel sploh nikogar.

Moram reči, da odvisnost od dobrote in ljubeznivosti šoferjev in šoferk v teh deželah ni kakšna posebna pustolovščina. Šoferji in šoferke so mi ustavljali in se veselili, saj je prevažanje naših ljudi tu doživljaj, ki je skoraj tako zanimiv, kot če bi na Češkem srečali Eskima. Spraševali so me tudi, kako je mogoče, da lahko kar tako mirno potujem. Odgovoril sem, da to ni kar tako, česar ni nihče razumel in razgovor je prišel v zadrego. Ker pa se je prihodnjic zgodilo isto, sem začel zatrjevati, da dandanes že lahko vsi potujemo, kamor hočemo, kakor hočemo, kdaj hočemo, za karkoli hočemo, naj hočemo ali nočemo.

Dali so mi mir in jaz sem prišel, kamor sem želel in opravil sem vse nameravane stvari. Videl sem vilo, ki jo je za svoje starše postavil Corbusier, skozi plot sem si ogledal Chaplinov vrt, zlezal sem na stolp, v katerem je živel Rilke, stopil na otok, kamor se je zatekel J. J. Rousseau, sedel na stol, na katerem je sedel Kalvin, ogledal sem si hišo, v kateri se je rodil Rafael in se smejal trgovinici, kjer je prodajala pecarica, v katero je bil zaljubljen, hrepenel sem po čudovitih pariških dekletih, ki so v kratkih krilicah plesale šejk, bilo mi je nerodno po kolenih prelesti vseh 26 stopnic, po katerih je moral Kristus stopati pred Pilata, sanjal sem, da bi v vilah, v katerih Andy Hepburn ali Yul Brynner stanujeta komaj po

štirinajst dni na leto, sam preživel celo življenje, dotikal sem se zida največje pregrade na svetu, kjer je Godard posnel svoj prvi film, pokvaril sem si razpoloženje, ko sem hodil po ulicah, kjer je s pločnika mogoče stopiti in leči naravnost v posteljo, prisluhnil sem papežu, kako moli na balkonu in blagoslavlja ljudstvo, okopal sem se v morju ter odpotoval v Benetke, kjer mi je dokončno pošel ves denar.

Zato sem moral jesti le suhe žemlje ter piti vodo in žal mi je bilo samega sebe.

Pa sem se napotil v Rim božjo pomoč iskat, misleč na svojo babico, ki mi je obljubila, da bo zame neprestano molila. Moja babica je namreč znana kot zanesljiva ženska in moram priznati, da je zopet držala besedo, saj sem se vozil z ovdovelo milijonarko ter tri dni stanoval v njeni palači na via Appia. Stežka se da to pojasniti, opisati pa sploh ne.

Nekaj pač je, da me je, čeprav sem se še tako premagaval, popadel smeh in popagal sem prt, ko je prvič prišel livriran lakaj z belimi rokavicami ter mi prinesel juho. Ravno tako je res, da me je drug sluga, ki se mu najbrž pravi komornik, hodil vsako jutro spraševat, če bom v postelji zajtrkoval čokolado ali jajčka na terasi, medtem ko je pred hišo stal njegov

Zemlja pa vedno rodi, samo delati je treba. Se radi jo boste obdelovali, pa bo prepozno.« Tudi to ni nič pomagalo in pravzaprav se ji je zdelo celo, da ravnajo zelo, zelo pametno. Zato ji je bilo še toliko bolj hudo, ne zato, ker so odšli, bolj zato, ker so pokazali, da »lepše življenja ljubijo bolj od svojega doma in lastne matere. In takrat se je prvič počutila tako bedno in neobgledno, staro, brez moči.

Takrat, ko so širom po deželi rasle nove tovarne, nova stanovanja, nove ceste, ko so časopisi pisali o zaključnih fazah obnavljanja porušene domovine in o graditvi boljšega, pravičnejšega družbenega reda, je njeno že nekoliko trhlo in preperelo vero v sebe, svet in Boga, pričeljal glodati črv spoznanja. Počasi pa trdovratno. In tedaj je po lepi, stari navadi svojih prednikov obrnila svoj prosočni pogled k nebu in molila: »Ti neskončno pravični in neusmiljeni sodnik, zakaj si položil svojo težko roko name. Mar že ni bilo dovolj, da sem v delu potrošila svoje moči. Ali s svojim trpljenjem nisem zaslužila spodobne smrti. O vsemogočni Bog, nakloni mi vsaj moč, da v zaupanju vate prehodim pot svojega propadanja skozi neprijazni svet, pot preizkušnje, ki vodi k Tebi, poslednjemu upanju človeških rev.«

Tako se je začela njena pot navzdol in ko se je že bolj plazila kot hodila po njej, ji je bilo že prekleto malo mar, da so medtem sociologi pisali učene razprave, da so filozofi prodirali v bistvu stvari, da se je Cerkev začela reformirati in je prišel nov župnik v jaro, da so pesniki pisali pesmi, in da so bile Perspektive ukinjene, ker niso bile na liniji običajnih družbenih naporov v graditvi socializma.

Potem, ko so si otroci poiskali lažji in boljši kruh, ko je umrl še mož in je bil ukinjen patriarhat, je ostala sama, zapuščena v razpadajoči kajži. Tudi vsepovsod pričujoča prisotnost Boga, o čemer se je v mladih letih učila pri verouku, jo je pričejala moliti. Saj ni zaradi nje vsepovsod, saj mu ona ni nič mar in je zato končno vseeno, če je ali če ga ni. Vrhu vsega je pa dopustil, da je svet razvrednoten, njeno delo in njena ljubezen izdana, ko so jo izdale lastne moči.

Tako se je v njej ohladila vera in se razrasel prezir do svojih bližnjih in do Boga. Glava za glavo je morala iz hleva, njive je preraščal plevel in v gozdu so gospodarili drugi. In proti vaškim pobalinom, ki so ji obirali sadje na vrtu, je bila povsem brez moči. Solarji pa so hodili na končne izlete, nekateri so pripravljali kongres, TT je izhajal enkrat tedensko in socialno zavarovanje je bilo kot vedno na psu. Udeležba vaščanov na občnem zboru je bila kot vedno, pa so vseeno sklenili zgraditi novo šolo. In, ker je imela njena njiva primeren položaj, so jo odkupili. Tako je prišla na zakonit in pravičen način do začasne mesečne podpore, 9000 starih dinarjev. Več tako in tako ni potrebovala. Kaj naj bi počejala z novo obleko in podobnim luksuzom. Vedela je, da je to njeno zadnje dejanje in silno je trpela, ko je srkala moči svojih poslednjih bridkih dni iz cene polja, ki so ga pridne roke njenih prednikov uspele obvarovati vseh rubežev in kateremu je podarila svojo mladost. Misel na to jo je morila bolj kot njena osamljenost; to, da je padala po tleh, ko je nosila seno edini ovci ali drva v kuhinjo, ni bilo tako hudo. Tudi vid ji je pešal in sčasoma je tako oslabela, da je morala prositi pomoči mimoidoče, če je padla in se ni mogla pobrati. Potem se je vsa v zadregi opravičevala: »Oprostite gospod! O, kako ste dobri gospod. Cigavi pa ste? A, tako! Veste, ne vidim več dobro, stara sem, sama sem. Hudo je to. Hvala, gospod. Ne zamerite gospod.« In gospodu je bilo nerodno, ker je vedel, da ni dober, in da ona ve, da on ni dober in ker je vse skupaj pač tako zato, ker je pač taka navada in, da je dobro, če se človek drži navad, če že ravno tako nanese slučaj, čeprav je to neprijetno. In če je bil gospod slučajno turist v vasi in je svojo dogodiščino omenjal vaščanom, je te spraviljal v zadrego, čeprav nihče ni vedel nobenega razloga, zakaj naj ne bi bilo tako, kot je, ampak drugače.

In ko je resno obolela, so spet prišli do veljave dameš že zelo pozabljeni odnosi starega sosodstva, o socialističnih odnosih pa ni bilo sluha ampak samo duh. Toda tudi dobrovoljna pomoč sosedov je ni mogla prav vzradostiti. Vdano je čakala odrešenja in zavračala zdravnikovo pomoč. Reforme ni več dočakala. Na jesen jo je pobralo in ni bilo razloga, da bi se zgodilo drugače.

In Soča se je kot običajno izlivala v Jadransko morje, standard pa je rasel in rasel.

Božidar Lakota

»modr« avto, ki sem ga po zajtrku hodil ogledovat. Končno pa je tudi res, da me je Madame pred odhodom nekam v Afriko naposled popeljala po Rimu in ustavila sva se tudi pri Fontani di Trevi, kjer sva opazovala skupino ameriških turistk, ki so, čeprav so bile z eno nogo že v grobu, z velikanskim navdušenjem metale drobiž v vodo.

Se isti večer sva se z Madame poslovila in odšel sem tja, kamor spadam, to je med potepuše na Španske stopnice. Poleg drugih je tam posedal tudi Danec, s katerim sva se nekako pred tednom dni srečala na cesti proti Veroni. »Nekaj mi je prišlo na pamet,« mi je rekel v dobrodoščilo. »Kaj?« — »Daj se prese-netiti.«

Nato je sonce zašlo, trgovci s starinami nasprotni naju so zaprli trgovine, od časa do časa je še pripeljal kakšen avtobus, da katerega okni so se videli ploščati obrazi turistov — in zaspal sem. Ob treh zjutraj me je Danec zbudil, me brez besed odlekel k Fontani di Trevi, se slekel, izginil pod vodo in se zopet prikazal s polno pestjo kovancev. Vem, da je to prepovedano dejanje, celo zelo strogo prepovedano; kovanci so zaščiteni kot večina izrazov človeške neumnosti, od strahu pa sem se stresel tudi zato, ker sem se bal, da kdo pride. Vendar se kljub temu nisem mogel ubraniti pred mislijo, da je to pravično delo. Prišlo mi je na um, da potepuhom, dokler živijo ali bodo živeli na račun človeške neumnosti, še ne bo šlo tako zelo slabo.

Jifi Janoušek

Glej, na dlan si mi odmeril dni,
in čas moj je kakor nič pred tabo,
in res ni več kot gola ničnost
slednji človek, pa naj stoji tako trdno.
(Sela.)

Enako izginja človek kot senca,
zastonj se v resnici napreza...

David, Psalm 39

Zakaj kdo ve, kaj je bilo človeku dobrega
v tem življenju,
v številu dni neplodnega življenja njegovega,
ki minevajo kot senca? Ali
kdo označi človeku,
kaj se bo godilo za njim pod soncem?
Pridigar 6. pogl.

vladimir mináč adam, adam, kdo si?

Iz knjige *Paradoksi* znanega slovaškega prozaista Vladimira Mináča, ki je izšla lansko leto pri Vydavateľstvu politickej literatury v Bratislavi, objavljamo pričujoči polemični zapis. Dasi je v njem beseda o dokaj znanih miselnih nasprotjih, izkazujejo paradoksi pod naslovom *Adam, Adam, kdo si to vrednost*, da nas na pronicljiv in lepo pisan način seznanjajo, v kakšnem odprtem duhu se pogovarjajo Slovaki.

dovino. Imeli boste tudi dobo razcveta. In — tudi dobo zatona.

Da. Samo da mi za to vemo. In pripravljamo svoj zaton. Torej, spoznanje kot sovražnik človeške sreče, ki se je imenoval odrešitev. Dolga stoletja propagande. Credo quia absurdum. Vera proti spoznanju. In nad vsem se je razpenjala sončna podoba Raja. Raj ima v srednjeveški zavesti osrednji pomen.

(To na nekaj spominja?)

Samo zdaleč in čisto naključno. Komunizem je v nekem smislu odgovor. Srednjeveški centrum securitas je beg pred vprašanji: David bi rekel, da se vračajo k raznim živalim; to je vrnitev na stopnjo brez greha. Poglejte si to davno izročilo: pravljica o raju. To je nekaj več kakor naiven političen davek božjemu brezdomstvu; raj je popotniški kraj vseh, ki hočejo popotovati; to je, ki se hočejo gibati, to je, ki se nočejo odreči.

(Potemtakem: naj živi raj!)

Carramba! Naj živi! Slednji nosi to poglavitno upanje v žepu: slednji se spominja svojega pradedstva. Blaženi čas srednjega veka — blaženi čas upanja! Edina emancipacija, edina resnična svoboda je zakleta v času pred našim spominom. Mi podeželski mladeniči, po dve leti tešeni, se spominjamo materinih prsi — ne, ne spominjamo se, naša podzavest se spominja — kot na neskončni izvir blaženosti in sreče. Dokler nismo vedeli. Dokler nismo razpoznavali, dokler nismo razločevali. Naš spomin se začneja z raz-

ločevanjem dobrega in hudega. Poznate kratko povest o rojstvu spoznanja? Da, o tistem jabolku. Jabolko, jabolček, zakaj nisi ostal na jablani? Oj gnušna, neznanško strupena kača spoznanja! Kako opolzko prišepetava svojo skušnjavo, opolzko in nepreklično: Adam, Adam, kdo si? Nisi nihče, dokler ne sežeš po jabolku — to je jabolko spoznanja dobrega in hudega.

(Ah, takšen naiven mit. Nesmiselno kroženje)

To jabolko je enako mitično kot resnično. Resnični sad. Prisojitev plodu. Prva najpreprostejša oblika lastništva. Lastništvo je na začetku spoznanja. Oblikuje prve odnose, prvo moraliko: dobro in hudo se ločuje s pomočjo lastništva.

(In smo na vaši poti.)

Profesor Livio Cipriani, ki je izpeljal eno od zadnjih odprav v zemeljski raj, je bil presenečen: našel je srečne ljudi. Pimejci na Andamanih so na stopnji prvega otroštva: ne poznajo vesti. Ne poznajo kazni, ker ne poznajo greha; ker ne poznajo lastništva. Ali se spomnite čudovitih Ovidovih verzov? *Poena matusque aberant* — ni bilo ne kazni ne strahu. Veliki in razgledani popotnik James Cook je odkril mnogo polinezjskih plemen v obdobju, ko so se učili postajati lastniki — tudi po njegovi zaslugi. Lastništvo jih je prisililo do zavesti; dokler ga niso poznali, so hitro pozabljali. Prav to pričajo tudi poročila o novih odkritih primitivnih plemenih Bindibov v Avstraliji. Pogoj za raj je nelastništvo.

(Kaj to pomeni?)

Malo. Da ne biva tako imenovani večni človek. Da je spremenljiv, da se je spremenil. Podaljšal si je ude, spremenil podobo nagubanosti možganov. To je nekdo drug.

(Kakšen je smisel sprememb? Je človek boljši ali slabši?)

Je drugačen. Kako je mogoče primerjati odraslega človeka z enoletnim otrokom.

(Izmikate se.)

Na vprašanje ni odgovora. Nanj se da odgovoriti le z mitom, optimističnim ali pesimističnim, verskim ali filozofskim.

(Potemtakem ima prav Robbe Grillet. Pravi: »Svet niti nima pomena niti ni absurden. Preprosto je.«)

To je genialna resnica. In posebej še udobna. Dá se nositi v slehernem slabem vremenu — mislim na vesoljno slabo vreme. Terja splendid isolation, nevmešavanje, nevrednotenje. Svet sicer samo je, vendar je v gibanju: to zahteva vrednotenje. Tvegam, da bom zadnji domači moralist, vendar moram povedati: to je vrednotenje z moraliko. Spoznali smo že dobro in zlo; ne moremo se vračati, vsaj nekaznovani ne. Kakor hitro prenehamo vrednotiti, bomo priklicali katastrofo. Najsodobnejša letala lahko zasujejo z bombami najbolj neboljše otroke. Če ne bi bilo človeka, bi svet v resnici samo bil. Človek prinaša vrednotenje. To je njegova usoda — mogoče tudi namen. Svet brez človeka samo eksistira; s človekom pa mora imeti smisel: mora biti dober.

(Obvezni davek optimizmu.)

Ne, ne mislim na socialistično veliko proizvodnjo fridolinskih homunkulov. To je vprašanje popolnega zaupanja v človeka. Brez tega zaupanja ni mogoče živeti, in še manj misliti na prihodnost. Prepričan sem, da človek ima možnost biti dober. Če hočete — to je moja vera.

(Biti dober! Po vsem tem!)

Razgrevate se, torej vrednotite. Vidite, da s človekom ni vse tako preprosto in tudi ne tako hudo. Po vsem tem. Kljub vsemu temu. Koncentracijska taborišča, to je le delni dokaz proti človestvu. Druga stran medalje kaže prav človečnost, neuničljivo človečnost v najmanj človeških razmerah; to je duhovna in moralna podoba večine zapornikov. Ko bi se kdo znal prestaviti v grozo — tako kakor Dostojevski v Zapisnik iz mrtvega doma, vsaj tako — bi od kril človekov zanos. Se spominjate: kakor je tenkočutni restavrator kos za kosom odstranjeval naključni zanos razmer, da bi pod grozljivim obrazom zločinca odkril človekov prvotni obraz.

(Iskal je boga — kolikor vem.)

Spravil boga na zemljo, da bi v njem prepoznal človeka. Prav to štejem za dejanje resničnega zgodovinskega optimizma. Resničen, to pomeni poln protislovij. Zaupanje ne more biti slepo in ne kratkovidno: vselej ga je treba znova in znova črpati iz temeljev. Mit odkupa, očiščenja, ki ima pri Dostojevskem — in le pri njem — takšen pomen, je pravzaprav proces ponovnega rojstva zaupanja v človeka.

(Rehabilitacija na tekočem traku. Najprej Biblija, zdaj Dostojevski. To je nekakšna nova povezava za napredek.)

Ni mi ga treba rehabilitirati. To je avtor mojega doraščanja, živim po njegovih stopinjah. Niti dvanajs jih še nisem imel, ko me je prizadel — nisem se mogel premakniti. Prav on, mistik in iskavec boga, kakor pravite, mi je odprl vrata v uničevalno samoto: ugotovil sem, da sem zgubil boga. Namesto tega mi je dal človeka. Verjamete, da mu ni bilo treba govoriti o ljubezni in bratovstvu, da je resnično z muko ljubil ljudi?

(Ruse in vsakovrstne Slované. Tudi pravoslavne.)

Ne glejte na krivi nos, če hočete videti duha. Sleherni ima pravico do svojega strahu, do svoje starosti in zmot. Sicer, pa ni vse tako, kakor govorijo. Sovražil je zahodnoevropsko meščanstvo, pruske uživavce piva, francoske soproge (prav tako žene in gospodične), londonske policaje, vendar je čutil z londonskimi sanjači.

(Sovražim pisatelje. Naj bodo v kakršni koli kulti. Toda vi — zdaj razumem to zvezo. Povezani ste s pisateljskim kompleksom. Pogled na rešitelje je gnušen: fiat justitia, pereat mundus. Visoko vzdigovati zastavo rešiteljske ideje; naj vse propade, samo da bo zastava čista!)

Čista zastava, to je lirično obdobje revolucije. Vsakršna resnična lirika je neznosna, pa tudi kruta. Noče biti nič drugega kot sama; stiska, prenareja in posiljuje vse, kar nima z njo zveze ali kar ji je nasprotno. Mladost revolucije je revolucionarna lirika: je prav tako človeška kakor demonska.

(Lirika! Magadanska koncentracijska taborišča! Velikanska pokrajina kot velikanska ječa. Strah in petolizništvo. Razpelo in malikovanje. Cete za smrt. Usnjeni plašči, ki plahutajo skozi noč. Pokrajina zdržuje dih, slišati je le ropot njihovih nog; to je ritem vaše lirike.)

In desetine milijonov zanosnih, ki so uzrli prihodnost.

(Desetine milijonov slepih. Čreda verujočih. Imeli so svoj katekizem, svojega boga, svoj mit. In gladiatorje na dnu arene.)

Kdor ni doživel, ne bo razumel. Ljudje so se resnično s svojimi rokami dotaknili prihodnosti. Zdelo se jim je, da so do korenin razbili mehanizem, ki jih je bil pritiskal z vseh strani. Prebili so obroč. Neskončna širina, novi dom za vse ponižane in razžaljene. Žrtve in navdušenje. Združitev ljudi v vsesvetovno bratovstvo. Vi pravite Magadan, jaz pravim Stalingrad. Pravite strah, jaz mislim na Fučika. Ko pravite malikovanje, pravim jaz Lenin. Pravite četa za smrt: mislim na komunarde. Ko omenjate usnje-plašče, vidim interbrigadiste. Pravite katekizem, jaz pravim spoznanje za vse. Vidim navdušenje in junaštvo, trpljenje in žrtve.

(Trpljenje in žrtve, pa vendarle: Naj živi prihodnost, gorje jim, ki jo pripravljajo. Slava komunizmu, gorje komunizmu!)

Vem, kaj hočete povedati: da smo pozabili na človeka. Tudi tako neumno geslo smo imeli: Na koncu slehernega našega napora je človek. Moral bi biti na začetku. Razmišljali smo le zgodovinsko in množično. Imeli smo strgane čevlje, pa smo se hoteli s čeli dotakniti nebes. Nismo mislili na človeka, sicer bi si najprej priskrbeli dobre čevlje in šele nato delali revolucijo. Mislili smo na prikazni: recimo na na rod ali na ljudstvo. Prav toliko nismo mislili na individualnega človeka, da smo včasih pozabili tudi nase.

(Nadaljevanje in konec prihodnjic)

Ne mislim, da je bil kralj David že kar eksistenčialist; vsaj izdajal se ni za to. Bil je otožen človek — otožen, ker je marsikaj spoznal. Otožni ljudje so živeli vselej, za biblijskega kralja prav tako kakor za J. P. Sartra: zakaj otožnost je nerazdružljivi brat resničnega spoznanja.

Takrat so se otožni ljudje imenovali preroki. Niso se ukvarjali vsi in ne vselej s poslednjimi človeškimi rečmi. V ospredju je bil narod-verovanje, skupnost. To so bili pomembni politični publicisti, moralisti, zgodovinarji, genealogi. In pesniki. Stara zaveza je resnična knjiga knjig.

(To je nova zvrst marksistične koketnosti?)

Zares. Ne vem, iz kakšnih razlogov so se klasiki marksizma ogibali starozidovske civilizacije. To je eden od civilizacijskih vrhov. Stara zaveza je ena od najstarejših in najpopolnejših spominov civilizacije. Kajpada mi, poslušni sinovi neposlušnih očetov, smo ta spomin izvrgli kakor meso pokvarjenih rib. Staro zavezo smo nenehno povezovali z nečim, s čimer ima v resnici malo povezave: krščanskim verovanjem. Sprejemali smo ne izvorni tekst, ampak njegovo poznejšo razlago in adaptacijo. Krščanska razlaga je prav tako smešna kakor žaljiva — žaljiva za veliko literaturo. Nekontrolirani izbruh Salomonove strasti se na primer ponavadi prikazuje le kot vdana sinovska ljubezen do matere cerkve — ki se še ni rodila. To je, kakor če bi Odiseju pripisali, da je zmogel vse nevarnosti in muke na vodi samo za to, da bi prišel na pot do Sastina.

(Torej — rehabilitacija. Pri vas so v modi.)

Obramba velike literature. Obramba celotnosti kulture. Tisti, ki dandanes tudi pri nas najbolj kričijo o svetovnosti kulture, mislijo le na majhen kos sveta. Vendar kultura prestopa prav tako zemljepisne meje kakor meje čase. Kulturna središča ne premikajo; v tem pogledu ni nikakršne dokončnosti. Stari Zidje in stari Kitajci, Indijci in Egipčani, Haldejci in Azteki: svet postane kdaj zares nedeljiv in njegovi dediči bi morali imeti predstavo o nedeljivosti dediščine. Meščanska evropska kultura je samo ena od mnogih; je omejena; ni mogoče gledati vanjo kot v nespremenljivo ogledalo. Je stara, a ne zato, ker bi dolgo živela; zato, ker se noče ozirati v prihodnost; zato, ker je nima.

(Fuj, bratec, tu nekje smrdi po ždanovščini! Hoteli ste reči: dekadenca.)

Nisem hotel reči, zato tega nisem rekel. Ogibam se nerazumevanjem, zategadelj ne izgovarjam besed, ki pomenijo toliko, da ne pomenijo nič. Hotel sem marveč povedati, da je potrebno neprenehoma misliti na celotno izročilo civilizacije. Nič novega ne skače iz čel; vse ima svojo zgodovino in predzgodovino. Mnoge reči se nam zdijo odkritja le zato, ker smo nanje pozabili.

(Nič novega pod soncem?)

Ne, vendar so reči med nebom in zemljo, ki se spreminjajo neskončno počasi: recimo vsesplošna človekova narava. So vprašanja, ki se njih temelj sploh ne spreminja: vprašanje človekove individualne usode. Vse drugo se spreminja. Kakor je povedal modrec: »Na svetu ni nič stalnejšega kot nestalnost sama.« Edina stalnost v nestalnosti je prav temeljno vprašanje: kdo si? Odkod prihajaš in kam odhajaš? Kakšen je tvoj smisel? Ze sama želja odgovoriti na to je peklenski dar: je peklenski poskus; je najbolj človekova želja. »Človek, bivajoč v časti,« poje otožno kralj David, »ki ne razume sebe, postane podobna živalim, ki poginjajo.«

Torej, če ne razume sebe. Če ne dojame sebe samega — to je tudi eno od jeder grško-latinske kulture.

In baročni Simplificissimus: »Vzrok človeškega pogubljenja je ta, da niso vedeli, kaj so bili in kaj bi lahko postali.«

In podtatranski pesnik, tudi nekoliko baročni Vojtech Michalík: »Kaznovani smo s tem, da ne vemo.«

Kazen, pogubljenje, obsodba na stopnjo živali; sama zastavitev vprašanja je pogoj človečnosti. To je tvegano, več, je junaško: tu ni besede o človeški sreči: nima mesta ne na začetku ne na koncu vprašanja.

(Čemu potem to vprašanje, ko ne zadeva človeško srečo? Junaštvo, ki nima smisla, je noro na prezanje. Eksaltacija. In sploh kakšno junaštvo, če poteka iz strahu?)

To je junaštvo proti strahu.

(To je junaštvo iz strahu. Velika gesta pred pogubo. Vsesvetovno junačenje. Podajte mi pekač. Toda nihče mu ni pogledal v hlače. Legenda si zapomni le geste, ne podatkov. Rekel bi: proč z vprašanjem, ko ne bi bila to voda na vaš mlin.)

Proč z vprašanjem, enako bi lahko rekli: proč s človekom. Neodgovornost na vprašanje, njegovo trajanje, njegova večnost je eden od pogojev človeške eksistence. Tudi tisti, ki so se delali, da ga podirajo, so se poskušali z odgovorom. Govorili so: Srečni smo s tem, da vemo. V srednjem veku se je spoznanje zenačilo s pogubo. Vedeže so sežigali na grmadah, znanstvenike preganjali.

(Marksisti ste tako mladi. Pa imate že svoj mali srednji vek.)

Bolje je imeti ga za seboj kakor pred sabo.

(Če ste imeli svoj srednji vek, ste imeli tudi svojo predzgodovino, tudi svoj začetek, svoj vstop v zgo-

chubby

človek
je opica brez
repa
slabši je
od opice z
repom
od svobodne opice
ki gre raje v
smrt
kot v
kletko
človek
ujet v
jeklene sponne družbe
pestuje svoj animaličen
nagon
samoohranitve
ki ga imenuje
junaštvo
junak je
kdor živi
namesto da bi
umrl
še večji junak pa je
kdor si sploh
upa
umreti

GLAVNI STIMULATOR PROIZVODNJE JE KRUH

v nedeljo — kruh
v ponedeljek — kruh
v torek — kruh
v sredo — kruh
v četrtek — kruh
v petek — kruh
v soboto — brez kruha
v nedeljo — brez kruha
v ponedeljek — brez kruha
v torek — brez kruha
v sredo — brez kruha
v četrtek — brez kruha
v petek — brez kruha
v soboto — brez kruha

Kruh je karikatura blaginje
v soboto — s trebuhom za kruhom
v petek — s trebuhom za kruhom
v četrtek — s trebuhom za kruhom
v sredo — s trebuhom za kruhom
v torek — s trebuhom za kruhom
v ponedeljek — s trebuhom za kruhom
v nedeljo — s trebuhom za kruhom

in kdaj pridejo na vrsto kolači?
v nedeljo?
v ponedeljek?
v torek?
v sredo?
v četrtek?
v petek?
v soboto?

SOVRAZIM

Ijudi brez hrbtnice
geografski atlas
zenitvovajske ponudbe
kavbojske filme
umazane lase
odprta vrata
vas
vaš odnos do nas
vaše pleše
vašo primitivnost
vaše pridige
vaše idole
vaš standard
vašo moralo
vašo vzgojo
vaše probleme
vaše kurbe
vaše pleše
paradižnikovo omako
in trio slak

CENIM

the beatles
the beatles
the beatles
the beatles
the beatles
the beatles
the beatles
the beatles
the beatles
antoina
dylana
donovana
provose
in
eduarda

weekend v dunkerqueu

francoski barvni film
režija: Henri Verneuil
v glavnih vlogah: Jean-Paul Belmondo in Catherine Spaak

Posneti film po romanu — zakaj ne? Saj roman, ki nas prevzame, nosimo s seboj. Kot bi odprl v nas nova prostranstva, še neslutene razsežnosti. Če nam je pot do nas samih, nam po mojem ne more biti težko posneti po njem dober film. Teda se čutimo in se v filmu skozenj izpovedujemo kakor skozi opno, ki ne pusti v naše telo grobih snovi. To bi bil film, posnet po romanu, v primeri s filmanim romanom. Lep zgled za prvi primer nam je dal Roger Vadim s filmom Nevarne vezi. Svarilen zgled za drugi Henri Verneuil z Weekendom v Dunkerqueu. Kaj ločuje ta dva filma glede na njuno skupno lastnost, da imata literarno predlogo?

Če bi gledalec na začetku Nevarnih vezi spregledal podatek, da je film posnet po romanu, in bi sam romana ne poznal, bi tega iz filma samega nikoli ne mogel razvideti, v našem primeru pa to začuti takoj za uvodnimi prizori. Čustvo, ki nosi Vadima, tu manjka. Vadimova filmska govorica je zato sveža, natančna, medtem ko Verneuil stoka. Kar videti je, kako je Vadima roman navdihnil, ga prestavil v drugo stanje, kakor prestavi na primer koga drugega glasba, medtem ko je Verneuil zaslužnil, kakor nas na primer zaslužnj obvezna vsebina domače naloge. V tem je razlika med njima: Vadim je posnel film, ker ga je k temu silila knjiga, medtem ko jo je bral, Verneuil, ker se je zmenil s producentom.

Od tod vse odlike Vadimovega in vse hibe Verneuilovega filma. Človek z obžalovanjem gleda, kako se Verneuil opoteka pod bremenom, ki si ga je naložil — ker je nadarjen režiser. O tem pričajo prizori letalskega in topniškega obstreljevanja, uvodni prizori, ki kažejo nemočno čakanje francoske in angleške vojske na izkrcevanje in sklepna domislica, ko režiser ujame Catherine Spaak v svetlobni krog kot v oko usode, ki se posmehljivo oži... dokler ne ugasne obenem z življenjem mladega podoficirja, katerega smrt je povzročila s svojo zamudo. Ob teh prebliskih režijske domiselnosti in sekvencah, ki nedvoumno kažejo na avtorjevo izkušnost in znanje, naravnost bi jejo v oči celi odlomki, ki so posneti popolnoma pripovedno. Modrovanja in duhovičenja, vzeta iz romana, ki ne sodijo nikamor. Zdi se, da jih gledamo in poslušamo le zato, da nam izpolnijo čas. Tako se film, ki bi lahko prikazujoč človekovo nemoč in surovo stvarnost smrti, odkril gledalcu neuničljivo človeško bit, ki zvezana z resnico premaguje v nas slo po življenju, da bi zlomila nasilje, sprevrže v pol zabavno, pol umetniško delo. Samo da nas njegova zabavna polovica dolgočasi, umetniška pa zabava.

Omeniti velja melodijo, ki spremlja junaka na poti v zadnjih dveh dneh njegovega življenja. (Film

prikazuje namreč dogajanje v Dunkerqueu 1. in 2. julija 1940. Požvižgujoča melodija je otožna in bodra hkrati in brez dvoma najlepši izraz za junakovo notranje življenje. Simbol konja v kletki, s katerim si skuša režiser pomagati, je preveč literaren, da bi nam mogel kaj pomeniti. Na koncu sicer vidimo živega konja na obali, predstavljajočega svobodo, prevzame nas, a simbol sam je gotovo predstavljen preokorno, preočitno.

Kar Verneuil le z veliko muko poizkuša, je slo Vadimu igraje spod rok. Zakaj Vadim je z romanom skočil v vodo, da je izpodrinil svojo težo, Verneuil pa si je z njim naložil še dodatno. Talent pa ne trpi tlake. Mustang je. Dolžnost občuti kot kletko, v kateri brez smisla gine.

Boris Paš

goldfinger

»KAKO JE V 'MODERNEM' DUHU Z DOJEMANJEM IN KOMUNIKACIJO?«

James Bond ni junak našega časa. Naš čas ne pozna junakov. James Bond je junak zunaj časa. Pozicija zunaj časa mu omogoča nemogoče. Nemogoče se dogaja na način nedoslednega. Se pravi, da se sled, ki omogoča mogoče, nenadoma pretрга in zgodba teče zdaj po drugi sledi. Čez nekaj časa pa morda zopet po prejšnji. James Bond sledi cilju, kateremu se tako odmika. Ko pa je James Bond najbolj daleč od cilja, se zaradi nedoslednosti njegovega sledenja zgodi ravno nemogoče, to je cilj.

Sicer se to v življenju res dogaja, le v nasprotni smeri. Ko si s svojim življenjem najbolj zadovoljen, npr. v nedeljskem avtu, se sredi dogajanja tvoje sreče nekdo zaleti v tvoj avto in ti skoraj vzame življenje. James Bond pa je, ravno nasprotno, skoraj izgubljen, ko mu nekdo reši življenje. Takšna presenečenja, življenjska in filmska, so le verjetnostni načini mogočega.

Vendar je tudi čudno v filmu prisotno. Čuden je Bondov avto in čuden je služabnikov klobuk. Čudna je Buster Keatnova hiša in čudne so Chaplinove vezalke. Danes mora biti uboj čuden, sicer smrti, če ta ni v radiju našega čustva, ne opazimo. Ko pravila neke organizacije postanejo neopazna, je za kršitev takšnih pravil potreben čudež. Goldfinger je happening na platnu, tako kot je Déchirex v Problemih 49 happening na papirju. »Z oglaševalnikom počesana ženska sedi narazen ali pa ima previsok glas.«

Še primer, kako stopiš izven bojkota. V trgovini ti prodajajo vino. Steklenica je zato, da vino ne kane na nogo. Ti pa kupiš vino in si v njem umiješ noge. Steklenica, ki si jo dobil zastoj, je zdaj v prostoru onstran oči.

I. G.

NAŠI RAZGLEDI

ŠTIRINAJSTDNEVNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

petnajst let

8. marca 1952 je izšla prva številka *Naših razgledov*, štirinajstdnevnik za politična, gospodarska in kulturna vprašanja, letos stopajo potemtakem v svoj petnajsti letnik. V tem dolgem času, ki je za slovenske liste in revije dokaj redek, se je pokazalo, da skoraj ni pomembnejšega slovenskega kulturnega, znanstvenega ali javnega delavca, ki se na straneh *Naših razgledov* ne bi vsaj občasno prigrabil k besedi. To nadalje pomeni, da nam dajejo vsi letniki štirinajstdnevnik skupaj poleg podobe o konkretnih odmevih slovenskega duha na konkretne teme in dogodke danes tudi že svojo zgodovinsko, dokumentarčno izročilo; so bolj ali manj avtentičen odsev petnajstletnega razdobja, kakor se je kazalo v slovenskem življenju.

Naš kratki zapis velja predvsem ugotoviti, kaj so za slovensko kulturo *Naši razgledi* pomenili in kakšno mesto imajo v njej. Takoj pri tem zbudi pozornost podatek, da si uredništvo (dolga leta pod vodstvom Vlada Vodopivca) pri svoji odločitvi za izhajanje ni zamislilo, ali da vsaj ni seznanilo bravstva z vnaprejšnjim uvodnim načrtom, konceptom, in da je to storilo šele ob svoji stoti številki, ko je že lahko iz samega gradiva ugotovilo svojo vlogo in namen. Le-ta velja v bistvu še danes:

»... list je bil od prvega dne na razpolago slovenskemu izobraženstvu, da vanj piše... povsod se ponuja ugotovitev, da si lista nikoli ni lastil niti uredniški odbor niti kakršnakoli ozka skupina kot svoje posebno glasilo, marveč da so stolpci vseskozi odprti naši inteligenci... Kar se tiče vloge uredništva pri tem, naj povemo: prizadevali smo si, ustvariti tribuno socialističnih, konstruktivnih, ustvarjalnih, a kritičnih misli, povedanih v vzdušju strpnosti in spoštovanja do tujega mnenja.«

»Poleg te diskusijske ima štirinajstdnevnik še obsežnejšo in nelahko informativno vlogo. Vendar smo si tudi tu vedno želeli poleg informacij o dogajanju v svetu nuditi svojim bralcem tudi še posebej o boju mnenj, o zanimivih idejah, koncepcijah, kritikah in polemikah, kakršne imajo v raznih deželah, strokah in gibanjih...«

Kolikor toliko stalnemu spremljevalcu našega življenja je jasno, da so *Naši razgledi* takšno zamisel uresničevali — in to so poudarjali tudi poznejši na-

čelno zapisani koncepti (pod uredništvom Draga Druškoviča in Bogdana Cepudra — do danes in da jo tudi še uresničujejo. Na njihovih straneh je potemtakem odmevala tuja in domača politična situacija zdaj bolj zdaj manj avtentično, bistveno in aktualno, vseskozi pa s tisto sredinsko in nepristransko usmerjenostjo, ki je za štirinajstdnevnik karakteristična od njegovega nastanka naprej. S tem nikakor nočemo reči, da so se *Naši razgledi* ravnali po kakšnem eklekticističnem vodilu, pač pa to, da se nikoli niso izrekli za nobeno ekstremno prizadevanje na omenjenih področjih, marveč da so vseskozi ubirali neko srednjo pot med skrajnostmi. Če to pomeni, da so občasno pričali o slovenskem kulturnem, gospodarskem in političnem življenju na umirjenjši način, kakor pa se je ta situacija v resnici kazala, pomeni hkrati tudi, da se je to navsezadnje izkazalo v obliki demokratične odprtosti.

Nemogoče je na kratko povedati to, kar so *Naši razgledi* govorili petnajst let. Svoje poslanstvo so izpolnjevali na ta način, da so ob sodasnih dogodkih, vprašanjih in polemikah odmevali po svojih močeh, to je po močeh sodelavcev. Ne moremo zanikati, da je večina naših povezav s svetom, tujino potekala prek njihovih strani bolj kot prek kakršnekoli druge slovenske periodike. Seveda imajo *Naši razgledi* to prednost, da imajo kot štirinajstdnevnik, torej kot časopis, ki je med časopisom in revijo, to možnost, da govorijo aktualno in strokovno hkrati. Prav tako je očitno, da se je v njih oglašila večina najsodobnejših domačih literatov, in da so do njih prav v zadnjem času posebno sprejemljivi. Ko bi naštevali imena, bi morali navesti skorajda vse svetovne sodobne klasike in obenem skoraj vse slovenske sodobne utvarjavce.

Posebno vrednost so si *Naši razgledi* pridobivali še na ta način, da so seznanjali svoje bravstvo ob pomembnih vprašanjih ali dogodkih v obliki anket, zbiranja mnenj vidnih slovenskih kulturnih, znanstvenih in javnih delavcev. Nazadnje pa je potrebno opozoriti še na to, da se bodo v prihodnje razširili s posebno prilogo, ki bo imela naslov *Razgledi po svetu* in ki nas bo potemtakem še obširneje seznanjala s tujo literaturo in publicistiko. To je pomembna odločitev, ki utegne odpravljati naše zamučništvo.

Z vsoto petnajstletno dejavnostjo, s prihodnjimi obljubami in s svojim prosvetno vzgojnimi delom *Naši razgledi* močno opravičujejo svojo eksistenco v slovenskem prostoru.

H. V.

divja reka

ameriški barvni film
režija Elia Kazan,
v glavnih vlogah Montgomery Clift, Lee Remick,
Jo van Fleet

Režiser Elia Kazan nam je ostal v spominu predvsem s filmoma *Tramvaj poželenje* in *Amerika*. Poznamo ga pa tudi kot enega izmed ameriških filmskih delavcev, ki so se vdali političnemu pritisku senatorja Maccarthija za časa korejske vojne. Oboje: nadarjenost in šibek značaj razodeva tudi film, ki prihaja na naša platna. Z njim nam Kazan še enkrat odkriva obrabljeno resnico — hkrati s še bolj obrabljeno v filmu, da novo neusmiljeno podira staro — da umetnik s svojimi sedanjimi odločitvami hočeš nočeš ustvarja svoje prihodnje delo. Kakor v posmeh nam Kazan v filmu postreže tudi s to resnico le — kot bi mu bila prava skrita — z njene obratne strani: kako nam delo oblikuje življenje. Mlad uradnik — igra ga Montgomery Clift — ki je priletel od zvezne komisije na enega izmed otokov sredi Tennesseeja z nalogo, da preseli z njega lastnico Ello Garth, se ob težavah, ki jih ima s preseljitvijo trmaste starke, zaplete v ljubezen z njeno hčerko. Gledalec pa se ob nekaj uspešnih prizorih — reportažni začetek filma, sekvence, v kateri vržejo Clifta v vodo in poljub, posmet skozi prednjo avtomobilsko šipo — zamisli, kako bi lahko bil to dober film, le ko bi...

Ko bi ne bil tako narejena. Kot salama po receptu vsakega malo, ničesar preveč, tako da se sčasoma naješ rasne diskriminacije, zmlete skupaj s propadom patriarhalne (pravzaprav matriarhalne) življenjske skupnosti in nujnostjo, da človek prebrodi mrto ljubezen; naješ se, ker je vse tako neresnično —

neuzitno kot dekoracija, napolnjena z žaganjem namesto z mesom. Ob tem pa še zavito skupaj po predstava Janezka — politika, malomeščana in avtorjevi izkušnji, da si lahko na celuloidu pogumen, če si v življenju pameten.

Smola je samo, da se v takih primerih, kot zgoraj priča ta film, avtorjev pogum brez njegove volje prilagodi okoliščinam in prelevi v celuloidni pogum. Tako lahko potem s sedeža udobno gledamo rasne diskriminatorje, prikazane kot hudiče, in črnce kot angele, povrhu pa še občudujemo avtorjevo nevsakdanjo življenjsko zrelost, s katero nam napoveduje napredek, medtem ko na vse kriplje žaluje za lepimi, starimi časi. Po isti zrelosti — mimogrede povedano: ki ima življenje v mezincu — so glavni junaki brez pege, tako da nam nobena smet ne moti dobrega občutka in — kar je glavno — ni nobenega slepomišljenja z moralno. Z izkušnostjo, ki jo lahko da človeku le taka zrelost, Kazan tudi konča film tragično — se pravi s težo — in vendar srečno.

To je tako lepo, da ob simbolih, ki jih dobimo za nameček — reka — čas, ki odnaša vse s sabo; drevesa, ki jih podirajo — pionirski duh, ki izginja; jez — civilizacija, ki kroti stihijo — spomni film na bajne sodeže iz te dežele betona in pločevine, ki so v svoji popolnosti, kot vemo, neverjetno brez okusa. Dolgčasni. In film se tudi iz prizora v prizor vleče kot štrana, ne da bi dobro vedeli, zakaj; menda, ker ob vsemu zadoščujočemu nazoru, ki nam ga avtor ponuja, že vnaprej vemo pri vsakem prizoru, kaj je na vrsti v naslednjem. In to je žalostno kot režiserjeva usoda: da je postal mesar, ki za denar raztelesa, namesto umetnik, ki svoboden diha življenje. Grozljivo, ker stoji spet enkrat pred nami človek, ki nič ne ve, kot bog, ki ve vse. Nemočen bog, ki za obrazi ljudi vseh poklicev iz dneva v dan ubija.

Boris Paš

n ih če
Na,svE TU
.Vsa kg.ä.,
ni Ma :R(t)ad(Acta)T()
ČBP IŠEM? pes mi
VSA .k(i)mee gle
da=1 je pos(CAN)
tra(lala)NI?
S
I V ak.8žel)od(
eL mi sss(amo)Mrt .ç
Požre!! !Ti
JE,/(za/)
S M. f. r. t. -

Z B A L
SEJE, vse.
h(oče?)po5(lhj!)
et:ijb//REZ7
son"Ca"

Ces3mRt(ev(olu(ja(jce)ci(
sterna)ja(jce))
IIIII.....
PLAŠC DO/videnija/Vol!!!š(či)!!!
(5òò)òò)!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
SLECI ga22GA
NE!!!!!!!!!!!!!! OBLECE
!!!!!!!!!!!!!! (Vr)
VeC
!!!

edicija oho

Edicija OHO je označba za serijo del, ki so izšla v enem letu, povečini v samozaložbi. Skozi vsa ta dela teče prizadevanje, da se spremeni knjiga oz. gramofonska plošča, kakršno poznamo na trgu. To prizadevanje se od dela do dela stopnjuje. Vsaka naslednja knjiga je zgrajena z izkušnjami prejšnje. Ta navezanost vsake nove knjige na prejšnjo ustvarja celoto, ki jo imenujemo «edicija OHO».

Dela, ki jih predstavljamo v okviru edicije OHO, so naslednja:

1. artikel KNJIGA — avtor Marko Pogačnik, samozaložba, 1966, 60 izv.
2. EVA — M. Pogačnik, F. Zagoričnik, I. G. Plamen, T. Salamun, B. Rotar, A. Kermavner, samozaložba 1966, 600 izv.
3. ALEŠ KERMAVNER — zbrano delo A. Kermavnerja, samozaložba, izdal UO ZSJ, 1966, 800 izv.
4. OHO — I. G. Plamen, M. Pogačnik, samozaložba 1966, 200 izv.
5. Vizualne gramofonske plošče — Milenko Matanović, samozaložba 1967, 50 izv.
6. 2 PESMI — I. G. Plamen, samozaložba, 1967, 50 izv.
7. (knjiga z obročkom), Pogačnik, samozaložba 1967, 50 izv.

Sodelavci edicije OHO so: Milenko Matanović, Aleš Kermavner, I. G. Plamen, Marko Pogačnik, Bračo Rotar, Tomaž Salamun in Franci Zagoričnik.

Sprehodimo se skozi edicijo in na posameznih izdajah pogledimo njene karakteristike. Artikel KNJIGA je na zunaj normalna knjiga. Na ovitku so natisnjeni podatki, ki jih zahteva zakon. Je vezana broširano. Sestavljajo jo listi kot vsako knjigo. Toda listi so prazni. Z ničimer niso potiskani. So pa listi preluknjani. Ko knjigo listamo, nastaja pred nami kiparsko delo. Za razliko od vseh knjig, ki nosijo v sebi reproducirana kiparska dela, je ta knjiga, ki nosi (neposredno) v sebi kip (plastiko). Spoznali smo, da lahko knjiga nosi nekaj drugačnega od tega, kar smo navajeni, da nam prinaša.

Maja sledi EVA. Prvo, kar opazimo drugačnega, je organizacija celote. V knjigi so objavljena sama dela, očiščena vseh dodatkov, ki so sicer v knjigah obvezno prisotni. Dela ne nosijo imen avtorjev, strani ne nosijo številnih numeracij, knjiga ne nosi nobenih podatkov ali razlag. Vsi, po zakonu potrebni podatki z imenom knjige vred so na kvitku, ki knjigo ovija, so torej zunaj nje, namenjene le kupcu, kateremu knjigo reklamirajo.

V septembru knjiga Aleša Kermavnerja. V knjigi je objavljeno zbrano življenjsko delo A. Kermavnerja. Opazujemo na način, kako je to delo objavljeno. Ureditelj knjige ne upošteva ne časovnega, ne žanrskega

ga ali kakršnegakoli drugega formalnega zaporedja del. Tako kot pisec govori z uvrščanjem stavkov v spis, tako naj knjiga (ali revija) govori z razvrstitvijo spisov v celoto knjige (ali revije). Na primer: pesmi, grafike, reklame itd., so objavljene v na videz popolnem neredu. V resnici pa so te stvari ena poleg druge zaradi določenih vsebinskih zvez med njimi. Kjer je potrebno, so vneseni elementi zunaj dela A. Kermavnerja (prazni listi, notica iz Dnevnika, Satisfaction, luknja itd.), ki so zato, da bi te pomenske vezi med posameznimi deli še poglobili. Z vsem tem že sama knjiga, ki jo samo pregledamo, da vtis celote, ki se hoče skozi to knjigo izraziti. Posamezna dela potem ta vtis le še poglobljajo.

Novembra je izšel OHO. Tokrat je v središču pozornosti knjiga kot organiziran kulturni prostor. Namesto klasične književne oblike, ki dopušča zgolj linearno listanje, odkriva OHO ritmično listanje: strani se odpirajo in odkrivajo, razkrivajo in zapirajo, knjiga se obrača, proces listanja je neskončen, v krogu. Na ta način je mogoče z materialnimi sredstvi izraziti vsebinske zveze med črto (risbo), besedo (pesmi jo) in prostorom (knjigo).

Te dni sta izšli zadnji dve deli s področja knjige: Knjiga z obročkom (Pogačnik) presega izkustvo podobne knjige, ki je izšla pred letom. Ta knjiga spet sestoji iz preluknjanih listov. Tokrat pa ne nosi več knjiga v sebi plastike, ampak je knjiga sama plastika. Listi so vpeti v kovinski obroček in se lahko gibljejo v vse smeri. Ovitka ni. Lahko se knjigo razstavi na mizi obesi na zid itd. Gledalec ji sam daje vsakokrat končno obliko.

Tudi knjiga 2 PESMI je knjiga z obročkom. Le da so na listih, ki jih veže obroček, natisnjene črke oz. zlogi. Z listanjem se prebere na čelni strani listov prva, na hrbtini strani pa druga pesem. Pesem se torej prebere z gibanjem skozi prostor knjige. Dalje so črke oz. zlogi natisnjeni z enajstimi barvami. Jasno je, da so vse knjige tiskane z barvo, knjiga 2 PESMI pa odkriva barvo kot izrazni element besedila, ne da bi pri tem posnemala sliko. Kajti teh enajst barv je uporabljenih le tako, da se natisne pesem, ne pa za dodatek ali okrasek.

Na podoben način odkrivajo vizualne gramofonske plošče nove dimenzije gramofona. Te plošče se da zgolj gledati. Ploščo položimo na vrtilno ploščo gramofona in jo požegnemo s poljubno hitrostjo. Potem gledamo, kaj se dogaja z barvami in grafičnimi znaki na plošči. Navajeni smo, da gramofon uporabljamo le za poslušanje. Tokrat pa nam gramofon omogoča, da vidimo slike, kakršne se s klasičnimi slikarskimi tehnikami ne da naslikati, najmanj pa pred očmi vsakega gledalca posebej.

(Sestavek je iz gradiva za tiskovno konferenco, ki so jo dne 2. III. 1967 priredili M. Matanović, I. G. Plamen in M. Pogačnik ob izidu svojih novih del.)

zapis o umetnosti

Očitno je, da so umetnine izzivi. A priori jih ne pojasnjujemo, ampak z njimi komuniciramo, tako da jim pripisujemo smisel, ki izhaja iz naših oblik življenja in navad našega mišljenja, skratka, v moderno umetnost spreminjamo vsako umetnost tisti trenutek, ko z njo komuniciramo; to pomeni, da jo s svojim odnosom do nje oživljamo, kajti nobena umetnina ne more eksistirati sama zase; zunaj komunikacije s subjektom je le mrtev material.

Umetnine so nedosegljivi vrhovi, h katerim ne pristopamo frontalno, ampak okrog njih krožimo, to se pravi, vsaka generacija — ali celo vsak subjekt (individuuum) — jih preučuje z nekega drugega aspekta in opazuje z drugimi, »novimi« oči. Seveda pa nam mora biti popolnoma jasno, da vsaka novejša interpretacija umetnine ni nujno boljša od poprejšnje, je pa na vsak način drugačna. Vsak nov aspekt ima svoj trenutek, ki se ne more anticipirati niti umetno podaljšati, toda njegov učinek je praviloma pomemben za naslednjega.

Popolnoma jasno je, da ima umetniško delo svojo lastno imanentno logiko in da se njegovo bistvo izraža v notranjih strukturalnih odnosih raznih slojev umetniškega dela in oblikovnih elementov. Prav tako je jasno, da genetični odnosi, to je etape načina umetniškega prestopa od enega motiva na drugi, bistveno spreminjajo način estetskega vrednotenja umetniškega dela. Ni vedno spontaniteta tisti moment, ki je pomemben za nastanek umetniškega dela, prav tako tudi zunanji, praktični umetniški cilji niso vedno v skladu z notranjimi odnosi, ki jih umetnikovo delo jasno kaže. Kakorkoli že, veličina umetnine je v tem, da interpretira življenje na način, ki naj pomaga urejevati kaotično stanje in osmišljati življenje na neki bolj spodbuden, bolj odgovoren način.

Sami zakoni oblik v umetnosti se bistveno ne razlikujejo od pravil neke poljubne igre. Upoštevanje pravil ne glede na njihov namen (cilj) je bolj ali manj nesmiselno, pa če so še tako duhovita in umetelno zamisljena. Torej, če ne vemo ali ne želimo vedeti ničesar o namenu umetnikovega dela, imamo od njega toliko, kolikor igralec, ki igra neko igro zgolj zaradi duhovitih in umetelno postavljenih pravil.

Kakšno funkcijo ima umetnost v kulturi neke skupnosti? Kultura je varstvo človeške skupnosti. Duhovni izdelki, tradicije, konvencije, institucije itn. so samo sredstva in načini organizacije v tej človeški skupnosti. Filozofija, znanost, religija in umetnost imajo pomembno funkcijo v boju za obstanek človeštva. Ostanimo pri umetnosti. Če gledamo njeno funkcijo od njenega nastanka pa vse do danes vidimo, da je sprva orodje magije, nato instrument animističnega obrednega akta v boju proti slabemu in zlemu v korist skupnosti. Pozneje se spremeni v obliko oboževanja bogov (in njihovih slik, kipe ter religiozne himne), danes pa je v obliki očitne, večje ali manjše propagande v službi interesom neke družbe, klike, politične stranke ali pa določenega družbenega razreda. Umetnik, ki je član neke skupnosti in je v svojih upih ter pričakovanjih od nje odvisen, nehoti in podzavestno postane njen zagovornik, torej lahko mirno trdimo, da je umetnost na neki način odkrita ali prikrita družbena propaganda. Toda to ne more biti dokaz človeške finalnosti, ampak je trenuten produkt na relaciji družba-umetnina. Produkt v trenutku aspekta našega časa, v katerem živimo in ki smo ga že omenjali na začetku tega spisa.

Zanimivo je tudi vprašanje odnosa širokih množic do umetnine. Res je, da se publika načelno odloča proti boljši, v korist slabše umetnosti. Torej je odnos med kvaliteto in popularnostjo v obratnem sorazmerju. Med kvaliteto in popularnostjo namreč vlada neka konstantna napetost, ki lahko včasih, npr. v moderni umetnosti, preide v neposreden konflikt. Kvalitativno dobra umetnost torej pripada ozki kulturni družbi, ne pa Rousseaujevemu »naravnemu človeku«. Razumevanje umetnosti je neposredno povezano z razgledanimi alternativami, njena popularnost pa je a priori omejena. Nerazgledani sloji se bližajo umetnosti zgolj emocionalno; ne reagirajo na umetnikovo dobro ali slabo, ampak v umetnosti praviloma iščejo tisto, kar za njih pomeni življenjsko vrednost, to je, kar pomirja njihov strah pred življenjem in jim vrača občutek varnosti.

Vsaka znanstvena razlaga je neposredno povezana s simplifikacijo fenomena, ki ga skušamo analizirati in pojasniti. Nekaj znanstveno pojasniti pomeni nekaj homogenega razstaviti v komponente, take, ki se pojavljajo tudi v drugih odnosih. Zunaj umetnosti se pri tem nikoli ne poruši merodajni karakter predmeta, toda v umetnosti sami je situacija bistveno drugačna. Če npr. razbijemo oziroma ignoriramo kompleksnost umetnine — prepletanje motiva, večpomenbnost simbola, polifonijo glasov, mešanje vsebinskih in formalnih elementov ter nihaje v umetniškovi tonaliteti, ki se ne dajo analizirati — spregledamo najboljši del tistega, kar nam umetnina podaja. Vsako znanstveno preučevanje umetnine ima torej za posledico porušenje neposrednega in nenadomestljivega umetniškega doživetja.

Kompleksnost umetnine se kaže tudi v tem, da je v žarišču raznih nizov motivacij. Individuum ne zdrži za sebe samo psihološko svobodo, ampak neprestano ustvarja nove kreativne možnosti, ki pa niso vnaprej določene. To se pravi, da ustvarjalni subjekt nikoli ne ostane na ustaljenih izraznih formah ampak skuša najti vedno nove. Retrospektivno se posamezni individuumi zares zdijo samo nosilci anonimnih struj.

Razčistiti račune s samim seboj in se zavedati alternative lastnega bivanja, mišljenja in želja, to je postulat, ki se kakor v vseh duhovnih oblikah ponavlja tudi v umetnosti, ki ima pri tem levji delež.

Roman Mazej

meteorji nove albanske poezije pri nas

azem shkreli namesto slovesa

Pojdi, zakaj v meni vihravo veje prekletstvo, ki ne odpušča!
In vedi: nikoli več eden in eden ne bosta eden —
Kakor je rekel Hikmet, ta pesnik ognjenih stihov.
Pojdi,
In s sabo ponesi prošnje svoje in senco svojo odveci
po klancih, umazano nekaj. In ne obračaj se.
Ne pozabi oči svojih solznih na čelu mojem. Zbogom
ne reci.
Ničesar ne reci. Samo sledove svoje zberi, po katerih
Si neki večer prišla kakor blagoslov in se naselila v
meni. Pojdi,
In zadnja beseda postani na mojih ustih, bodi ugasla
strela
Na mavrici mojega pogleda. Bodi karkoli, razen —
Mene in Sebe
In tistega, kar sva imenovala Midva, ko sva preganjala
zvezde kakor metulje
In jim imena nadevala, da bi imen svojih ne pozabila.
Pojdi,
In s sabo ponesi steze, da se nikoli več ne povrneš
V rosi lažne solze, da ruševine spominov zravnaš.
Pojdi,
V temo kake daljne trdnjave pozabe, kjer te ne bodo
budili
Zvonovi kesanja, ko bo samota od hrepenenja
znorela, ali ko bo ustna
Od kesanja ugriznila ustno, kar greha ne odkupi,
karkoli začne, ne zmore
Kamen pretežki, pretrdi kamen slovesa. Pojdi samo
In — molči. Ne oziraj se. Ne pozabi
Oči svojih solznih na čelu mojem. Zbogom ne reci.
Kadar pa boš že daleč, dalje kakor je od srca do srca,
Kadar boš daleč, dalje kakor je od zelenila do
zelenila —
Tako daleč, da boš pozabila ime svoje in glas moj —
skrij se pred sabo:
Lase dolge skrajšaj in premeri z njimi svojo pamet.
In — ne jokaj! Pojdi!
Zakaj nocoj se v meni strahotno poigravajo curki
krvi vrele!

enver gjerqeku vse me nate spominja

Vse me nate spominja:
Tudi listje, ko šumi skozi gozd,
Tudi veter, kadar je glasnik,
Tudi vrbe, ko sanjajo sanje.

Vse, vse nate čaka.
Tudi zora, da zažari,
Tudi mesec, da odpre oči,
Tudi sonce, da ogreje.

Sleherna reč tebe spremlja:
Tudi zahod, ko žalost toči,
Tudi zvezde — svetloba za oči,
Tudi želja, preporna slepila.

Vse se s tabo poraja:
Tudi upanje — cvetek ubran,
Tudi sanje, zaklenjene v srcu,
Tudi pesem zmagovavska.

Vse me nate spominja ...

din mehmeti na poti mojega verza

Moj verz je bil zasužnjen, prezebel otrok,
Berač sebe samega v domu brezdomu —
Zeleni žarek svetlobe v noči mrka ...

In ko je svitalo, se je kakor razježena mravlja
umaknil v moje majhno srce,
Da shodiva kakor kruh, da zrasteva iz nič ...

Zdaj vre v potoku iz mene
— Iz upepeljenih, nekoč, kolib in stokov,
Iz rojenih, zdaj, hitanj ustvarjanja —
S stokratno pesmijo v en glas!

— Srečno, verz moj!
Rasti! Rasti! Razkrij želje zakopane, novo
vero vsadi

V senco starodavnih ulic, v črne pečine duš!
... jaz pa se bom, zaklinjam se — tisočkrat dal
Za tvoje zarje, za tvoje vzlete!

Vem eno: še si nemočen, toda srce sem ti dal.
In — verjamem ti ...
Sprijela se bova in jokala
Človeka!

rrahman dedaj pesem

Pesem nosi ime krvi in oči človeške.
Zaznali ste jo, kadar dežuje in kadar trava čeblija
kakor otrok

Pesem ima včasih barvo sanj, ki so se obesile
kakor obrabljeni srajca okoli srca.
Zaznali ste jo, ko se golobje budijo iz cvetja,
ko umirajo sence, ko se skeleti iz zemlje budijo ...
Pesem je bolečina, ki od nje še ne bomo umrli jutri —
Se spominjate, ko smo sezidali žrtve rodu našega.

Pesem nosi ime krvi in oči človeške
Zaznali ste jo, kadar dežuje in kadar trava stoče
kakor otrok ...

Ona je edini prebivavec bolečine in besede
otrok ki v naših srcih zaspi in sanja daljave
in se zbudi da poimenuje velike dneve in ljudi
s krili svojimi iz svetlobe in ognja

Pesem premore dekliško nežnost z nasmehom,
zasejanim v očeh —
Zaznali ste tatove ognja, ko solzo spremenijo v
ljubezen.

Vsi ji poklanjamo del bolečine in imena.
Zaznali ste jo, ko poganjajo rože, ko dan molči
kakor cvetje

Pesem nosi ime krvi in oči človeške
Zaznali ste jo, kadar dežuje, kadar se trava smehlja
kakor otrok.

adem gajtani kipar

Z žarki teše kamen.
Iz prsti mu kamnati metulji letijo
in naznanjajo cvetju novo rojstvo.

Kako neki se mu to dekle tako brez sramu izroča?

Oblikuje ji dojko,
da prepušča jutro in poletje.
Odpira ji oko,
da se ji v zenici naseli rumeni pejsaž in petelin
in namišljeni mladenič s kladivom.

Kamen je začutil vstop nove duše —
brez srca in velikega očesa,
z nevidno ptico, ki mu prepeva na trepalnici.

Čudno, kako s soncem teše kamen,
ki mu prsti podarjajo ime in večnost.

Kako neki sme pustiti to nago dekle na trgu?

Gavrani pripravljajo zaroto,
toda dekleta branijo zaljubljeni fantje s trga.

bequir musliu šepeti

Kolikokrat pobesni reka od deževij in polja poplavi
Vzame s seboj vse kar more odnesti —
Dolgo pohajam po obali in čakam na svojo pesem ...
In v stihiji tej (svoje življenje vidim kako se
viharno pretaka in mi nosi barve ljubezni in let)
Ki me razveseljuje z igro časa

In v senčni dolini hrepenenj prebuja okope
borovcev —
Kot molek se vrstijo moji nemirni stih
Kot kapljice rose na loncu ko voda shlapi
In kot cvetovi rastejo v skritosti moje krvi ...
In ko mojih dvajset let odene znamenje zrelosti
Pa se kot nevidne sence zrušijo pred časom —
Vidim da se staram kot vsi drugi ljudje! —
Ko lomim sveže veje cvetov in dogajanj
Kar že od nekdaj drobim v svoji nemoči
Ne morejo niti stihije let prebuditi
Kar je steklo ob meni ugrabljeno s konjeniki
prevzetimi
od svoje ljubezni ...

ali podrimja lepota

Stegnil sem roko, da bi utrgal cvet na livadi,
»Nikar!« — sosed moj dragi zakliče —
»Ovenel bo!«
Zajokal sem za prazno vazo svojo.

Zganil korak sem, da bi dohitel belega konja —
Dekleta, ki že dolgo sanjam o njem.
»Nikar!« — znova mi sosed zakliče.
Zajokal sem, poln hrepenenja in bolečina.

V neskončnost sem stegnil roke, poln žalosti —
Nenadno svetloba zasije.
»Blagor ti!« — nekdo mi zakliče v objemu
In več nisem ne videl ne čutil ničesar.

Od takrat iščem povsod dobrega soseda svojega.

fahredin gunga nosač

Kako je trda ta zemlja,
kako srce moje zgneten pod sedlom!
Kako je trda ta zemlja ...
Noč je lepša kot dan:
s sanjami uspava, prinaša spomine.

— Človek,
samo nasmešek mi podari,
tak kakor iz mojega otroštva —
podari in ne glej me v hrbet!

Takoj po drugi svetovni vojni se je v Jugoslaviji
pojaviła povsem nova književnost — književnost alban-
ske (šiptarske) narodnosti. Po svoji vsebini je
splošno jugoslovanska, dasi hodijo mladi nadarjeni
književniki po poteh zelo znanih albanskih pisateljev
18. in 19. stoletja (NDRE MJEDE, KRISTOFOR FO-
RIDHI, NAIM FRASHERI, ČAJUPA) in po poteh
slavnih književnikov med obema vojnama (MIGJENI
— MILLOSH GJERGJ NIKOLLA, HAKI STERMILLI,
STERJO SPASSE in vrsta drugih), ki so danes preve-
deni v desetine svetovnih jezikov, pri nas pa tako
malo znani.

Nobena skrivnost ni, da so pripadniki albanske
narodnosti pri nas šele po osvoboditvi dobili pravico
do šol v materinščini. Kot prvi učitelji so poučevali
naši državljani, ki so še kot otroci pobegnili čez mejo
in se izsolali v svojem jeziku.

Kljub splošni zaprtosti današnje Albanije, matične
dežele čez milijon prebivalcev albanske narodnosti,
ki žive pri nas, kljub težavam pri spoznavanju lite-
rature v obe smeri — se na Kosmetu, v delu Make-
donije in Črne gore ter pri Arbanasih v Zadru pojav-
lja iz dneva v dan vrsta pesnikov, novelistov, drama-
tikov in romanopiscev.

Tudi ta najnovejša književna tvornost ostaja šir-
ši jugoslovanski, posebej pa še slovenski javnosti
zelo malo znana. Težave so seveda predvsem v pre-
vajanju: zelo malo Albancev se spoznava s sloven-
skim jezikom, in še manj Slovencev z albanskim.

Iz množice albanskih književnikov predstavljamo
osem mladih poetov. Takšen izbor sodobnih sloven-
skih pesnikov bo v eni od svojih prihodnjih števil
objavila tudi ilustrirana revija ZANI I RINISE (Glas
mladih).

Nebil Duraku

Iz srbohrvaščine prevedel Herman Vogel

KAJ SI REKLA, ANA KARINA?

KOMU JE ZA DIALOG

Sposlovano uredništvo!
 Prosim vas, da objavite prispevek pod naslovom *Fantje iščejo Kristusa?* (s podnaslovom *Vzgojen za razbojnika*), ki sem ga lansko pomlad poslal v objavo verskemu listu *Družina*. Prosim vas tudi, da objavite celotno korespondenco, ki sem jo vodil z g. st. kanonikom Merlakom glede usode mojega prispevka; iz nje je namreč razvidno, kdo se je bal dialoga z vernimi in kolikšna je v določenih hierarhičnih pogojih lahko »svoboda tiska«, za katero smo v »naših« časnikih tako občutljivi.

Prvotno sem nameraval ohraniti vse skupaj zase; mislil sem namreč, da je morda le bolje, kot je dejal g. Merlak, »da se široke plasti naroda na dialog najprej pripravijo«; na religiozni strani namreč. Razsojal sem dalje sam pri sebi: »Saj vendar ne gre za ušeljenost mene kot ateista ob pisanju *Družine*, gre za dialog; zanj se moramo v prvi vrsti boriti«. Zato sem se odločil, da vse skupaj spravim v predal; tam bi najbrž vse tudi obležalo, posebno še, ker je to moje pisanje stilno dokaj neurejeno.

Slo mi je le, kot rečeno, za to, da opozorim na mučno atmosfero (in na pritisk, kateremu smo izpostavljeni ateisti in naši otroci še posebej) ne pa, da bi moral biti moj članek za vsako ceno kjerkoli objavljen. Sedaj pa, ko smo bili komunisti urbi et orbi razglašeni kot tisti, ki smo proti dialogu, je dobilo omenjeno gradivo tudi dokumentarno vrednost; zato sem se odločil, da ga kot takega objavim.

S to objavo bi želel, da se tisti, ki znajo biti tako silno ostrini in nepopustljivi — kadar gre za ocenjevanje aktivnosti komunistov, in solzavo sentimentalni, kadar gre za »verne« — morda vsaj za hip zavedo, kakšno je stanje v resnici.

Morda bo ta post festum objava vsaj za kanec pripomogla k temu, da se bomo lotevali ocenjevanja družbenih problemov in gibanj pri nas bolj poglobljeno, vsestransko in predvsem z več znanja in manj čustev.

Prepričan sem namreč, da v družbenih gibanjih ne more predstavljati nevednost, pa čeprav še tako s čustvi opremljena, ničesar drugega kot le surove tendence ali pa politično slepoto!

LOJZE SKOK
 LJUBLJANA
 Cerkova 9

Ljubljana, 14. 5. 1966

UREDNIŠTVO DRUŽINE
 LJUBLJANA

Pošiljam vam članek z naslovom: *Fantje iščejo Kristusa?* (s podnaslovom *Vzgojen za razbojnika*). Prosim, da ga kot prispevek ateista objavite, ker zavzemam stališča do nekaterih pogledov in metod, ki so bili obravnavani v citiranem članku v vašem spoštovanem listu.

S spoštovanjem

Loje Skok l. r.

FANTJE IŠČEJO KRISTUSA?

(Vzgojen za razbojnika)

Družina — verski list (z dne 14. 1. 1966) mi je bolj po naključju kot hote prišel v roke. Z zanimanjem sem ga pričel brati (za tem sem prebral še nekatere naslednje številke), saj je prav, da brez kakršnihkoli predsodkov beremo publikacije drugače mislečih, takorekoč... »brez čustev človeškega ponosa, brez vsake sence zemeljskih interesov« (*Družina*, 1. 4. 1966).

Doslej sem namreč naivno živel v prepričanju, da smo metode »pridobivanja« vernikov, pristašev itd. vendarle že do neke mere kultivirali. Mislil sem, da tisti, kdor že je, ki pridobiva nekoga zase (ali za boga), dela to s tem, da v prvi vrsti skuša prikazati prednost (kolikor obstajajo) svojega nazorskega sveta s sredstvi taistega nazora. Tako pa smo priča stare prakse, ki si prizadeva le degradirati nazore drugače mislečih ter preko tega negatorstva prikazati svoj svet kot edino odločujočo alternativo. Zal moram priznati, da sem se najprej začudil, nato pa celo prestrašil ob taki vnemi. V članku *Fantje iščejo Kristusa*, objavljenem v citirani številki, sem naletel celo na takele odstavke:

»Moj oče ni katoličan, pa tudi za mater morem reči, da nima vere. Lahko boste razumeli, kakšen sem mogel zrasti (podčrtal L. S.) sredi družine, kjer so bili na vrsti vsakdanji napadi na vero. Edina skrb je bila, da se naučim živeti »kakor pa morem«. To pomeni — uživaj, čim več moreš, varaj, kjer imaš priliko, za druge naj ti pa ne bo mar.

Kot otrok nisem bil krščen, ker mati tega ni pustila. Božje ime sem slišal samo v kletvah. Naš dom je bil kot hlev, kjer se živi, žre in uživa, dokler je kaj, potem pa do konca meseca drug drugemu očita in kolne. Tako sem rasel kot žival. Malo sem se učil, več jedel in še več grešil.«

Zgodba, katere odlomke citiram, je napisana v obliki pripovedovanja šestnajst let starega fanta. Poslušajmo dalje:

»Nekateri moji prijatelji gredo ob nedeljah v cerkev... Zakaj nisem tudi jaz takšen deček? Živali ne gredo v cerkev. Toda jaz nisem žival!«

Res, tako piše; anno domini 1966.

Na dečkovo vprašanje o bogu mu brezverski starši odgovarjajo takole:

»Dragi moj, kje si pa te stvari pobral? Poglej svoje starše! Delajo in jedo, za drugo pa ne skrbijo. Tudi ti tako delaj! Mi smo že izkušeni, ti si pa šele začelnik.«

Nadalje mu oče še zagrozi, da mu bo razbil glavo, če bo hodil v cerkev.

Vsi pa vemo, da je bilo v preteklosti, pa tudi še danes, neprimerno več otrok tepenih zato, ker niso šli v cerkev, kot pa zato, ker so šli. Pretepanje v ta namen pa ni samo opravičljivo, ampak celo zaželeno.

Iz teh citatov je jasno razvidno, kakšna je človeška vrednost — po mnenju verskih vodnikov — tistih staršev, ki ne hodijo v cerkev. Če se ob tem pisanju, ki ga je nedvomno vodila intelektualna roka, zavemo še dejstva, da ta časopis bere ogromna množica (105.000 izvodov naklade) religioznih, predvsem

preprostih ljudi, nam bo lahko kmalu jasno, kakšne duševne in moralne muke trpijo v primeru, če je kdorkoli od njihovih bližnjih »brezverec«.

Upošteva se to in tako, sistematično vršeno indoktrinacijo, združeno z moralnim in psihološkim pritiskom, z avtoriteto cerkve ter grožnjami pred večim pogubljenjem, nam bo razumljivejša vztrajnost, s katero nas — »brezverce« — osrečujejo religiozne tete, strici, pa tudi starši, da bi nas »spreobrnilo«.

Spomnimo se, koliko tragikomičnih afer se razvije npr. ob rojstvu otroka »brezverskih staršev«! Kako takrat zvalovi vsa »verna žlahtca«; koliko tajinstvenih obiskov se zvrsti in koliko zaskrbljenih vprašanj je zastavljenih: ali ne boste »pogana krstili?«; ali ga boste pustili »za Juda«? itd. Ta »skrb« bi se sama po sebi še dala prenašati. Huje je tam, in to je najpogostejše, ko se ti problemi »rešujejo« preko vseh mogočih oblik materialnega pritiska: od groženj, da ne bo »pazili na pogana«, do groženj, da mladima ne bodo nudili stanovanja (to je najpogostejša in zaradi stanovanjske stiske najuspešnejša oblika pritiska na mlade, da »najdejo Kristusa«).

Vse te nekulturnosti in nečlovečnosti, ki nam vsem skupaj grenijo življenje — zato, da bi nas spravile »na pot prave vere«, temelje na v bistvu taki aktivnosti, kot jo uresničuje pisec citiranega članka.

Pomislimo dalje na neokusnost in ogabnost, ki se po pravilu razvijejo ob smrti naših sorodnikov. Tiha in srdita borba, ali naj bo pogreb »cerkven« ali ne, vse prečesto razdeli sorodstvo, namesto da bi se ob smrti svojega dragega združilo. Koliko svečanih »cerkvenih« pogrebov smo že imeli priliko videti, umrli je bil pa znan kot prepričan ateist. »Verno« sorodstvo je namreč ukrepalo v skladu s svojo »vero« ter večšo režijo intelektualnega pastirja. Da o govoricah, ki jih ob tem lansirajo, da se je tudi ta grešnik nazadnje le spreobrnil, sploh ne govorim. Koliko primerov poznamo, ko bi nereligiozni otroci radi izpolnili zadnjo željo svoje religiozne mamicе ter jo pokopali v skladu z njeno vero. Dejstvo, da bi iz njihove pietete do zadnje volje umrle napravili »bratje teisti« umazan politikum, jim brani, da tega ne store.

Tako si medsebojno grenimo življenje ter hitimo mazat eden drugemu tisto, kar najbolj spoštujemo in ljubimo.

Zato je verjetno prav, da ob tej priliki pojasnimo svoj odnos do »dialoga z vernimi«. Tako kot je bilo že večkrat rečeno, to ni in ne pomeni reševanja problematike, ki zadeva cerkveno hierarhijo in državno strukturo. Nam pomeni dialog proces dnevnega sožitja z različno nazorsko opredeljenimi. To je vprašanje, če hočete, našega sožitja z religioznimi starši, brati, skratka sorodniki ter religioznimi prijatelji, delovnimi tovariši, sosedi itd. Od našega medsebojnega spoštovanja in zaupanja v osnovne moralne kvalitete enih in drugih je odvisna tudi pot, po kateri bomo gradili naprednejše, bolj človeške, skratka socialistične odnose med ljudmi.

Narodnosvobodna borba nam je lahko za zgled, kako bogate sadove je rodilo zaupanje v množice vernikov, ki so se opredelili za pot borbe za svobodo. Vera v boga je prav verjetno mnogim Slovincem tistega časa pomenila inspiracijo v borbi za svobodo; prav tako kot vodstvu slovenskega klera vera v tega istega boga ni pomenila zadostne ovire za pot v narodno izdajstvo. Ta izkušnja nas torej uči, da graditev socialističnih odnosov v taki nazorski konstelaciji kot je pri nas v Sloveniji, lahko poteka tudi v današnjih časih še vedno v smislu definicije, ki je bila zgrajena v tem najtragičnejšem obdobju dialoga z vernimi; ta naj nam še vedno pomeni: proces prehajanja slovenskih katoličanov na napredne družbene pozicije.

To se pravi, da ni najbistvenjši element dialoga med teisti in ateisti ta, ki ga ob obojestranskem priznavanju strpnosti in medsebojnega spoštovanja vodi študentje teologije: Franc Križnik, Stres itd. z Markom Kerševanom, Andrejem Kirnom, Tinotom Hribarjem itd. Ta dialog namreč zasleduje lahko le ožji in širši krog predvsem mlade inteligence. Čeprav seveda vrednosti in pomena tudi tega in tako vodnega dialoga ne podcenjujemo. Ta razprava lahko pomeni tudi resen stimulans za nadaljnja družboslovna in filozofska raziskovanja.

Seveda pa je iluzorno pričakovati in nesmiselno gojiti oziroma — bolje rečeno — izkoriščati dialog za to, da bi dokazovali, ali bog je ali ga ni. Saj je že samo po sebi nesmiselno, da bi dokazovali nekaj, kar nam pri dokazovanju služi za predpostavko. Sicer pa naj o tem razpravljajo kompetentnejši, se pravi tisti, ki se študijsko bavijo s to problematiko.

Pravo vrednost dialoga tudi ne bomo ocenili po tem, kakšne komplimente si bomo dajali v tem dialogu; ta se bo odražala v tem, kako se bomo trudili orientirati nazorsko enako misleče v odnosu do nazorsko drugače mislečih.

Če torej ocenjujemo dialog tako, potem nam prispevek v *Družini*: *Fantje iščejo Kristusa*, pa še mnogi dokazujejo, da vodstvo cerkve, (kot lahko sodimo po novoletnih izjavah — *Družina*, januarja 1967 — nadškofa ljubljanskega, je bil storjen določen napredek), na Slovenskem dialoga ne pojmuje tako; da je njen praktičen odnos do ateistov vse prej tak, kot ga je sicer ponazarjal naslov neke pridige v času koncilskega mistijona v Ljubljani: *Naši bratje ateisti*.

Iluzorno in jalovo bo voditi dialog, če bo Cerkev indoktrinirala verne, da so v moralnem in človeškem pogledu več vredni, da je vzgoja otrok v smislu človeških, moralnih itd. vrednot možna in utemeljena samo preko religiozne vzgoje.

Brez zadrege slikati ateistične družine kot vulgarnomaterialistične ter samo v uživanje usmerjene, je ne samo enostransko, ampak tudi lažno. To se pravi pritiskati pojave sodobnega življenja in vulgarnega po-

»OSIŠTVA«, ki niso nič manj akutni v klasičnih katoliških državah (npr. v Italiji), le ateistom. Tam so prav ti pojavi še neprimerno bolj vulgarizirani kot pa pri nas in istočasno so cerkve mnogo bolj prazne kot pri nas. Saj je znano, da se Italijani v Gorici in Trstu norčujejo iz naših ljudi, ki polnijo ne samo njihove prazne trgovine, ampak tudi njihove prazne cerkve.

To se pravi, da moramo trditve Franceta Križnika, da je »religija prenehala s križarsko vojno proti ateizmu«, vzeti stroko le v političnem pomenu v okviru svetovne politične konstelacije, ko se je Cerkev (predvsem po prizadevanju papeža Janeza XXIII.) pričela otresati spon prozahodne NATO-jevske protikomunistične politike. Tega žal ni storila zaradi tega, ker bi nenadoma odkrila v ateizmu neke moralne ali kakršnekoli druge vrednote. To je morala storiti zaradi dejstva, ker bi jo sicer predvsem v »tretjem svetu« in Južni Ameriki množice dokončno zavrgle.

Vendar, ker je bil ta premik v okviru katoliške cerkve storjen, je seveda treba ta proces pozdraviti; glavna bitka pa cerkev in verne še čaka. Spremeniti bodo morali odnos do ateistov konkretno povsod, kjer žive; to se pravi, da bodo morali prenehati s tiho gonjo ter sramotjenjem nereligioznih ljudi in prikazovanjem le-teh kot moralno sumljivih itd.

Če se naprej zasledujemo osnovno misel citiranega članka, bomo lahko tudi ugotovili, da so tudi mladi ljudje, ki niso religiozni, slabi. Omenjeni šestnajstletnik namreč pripoveduje, kakšni da so bili drugi fantje: »...bili so namreč površni in nemarni kot jaz. Nisem mogel odkriti svoje notranjosti tistim, ki bi se iz tega morda norčevali. To so bili neotesanci in umazanci, ki bi s svojimi grobimi in umazanimi rokami samo zmešali pravi potek moje boleznice« (namreč iskanja Kristusa). Prava podoba zgledega, moralnega, vse razumevaločega fanta je bil le tisti, ki je bil religiozen. Ta je nesrečnega šestnajstletnika odpeljal k duhovniku, ki je »odličien in rad ima fanta« (?). Tam so fanta nagovorili, da naj se krsti.

Znano je, kakšno odgovornost nalaga Cerkev staršem za vzgojo otrok: vztrajno jih opozarja, kako so odgovorni za to, da jih vzgajajo v »svojemu«, to je religioznem smislu, da jih skratka že prvi hip, ko se zavedo, vključijo v proces religiozne indoktrinacije. V tem primeru so starši seveda dolžni otroke siliti k opravljanju verskih obredov, obiskovanju verskega pouka in sodelovanju v vseh oblikah graditve religioznih predstav v psihi mladega človeka.

Seveda pa, če starši niso te vrste, je nezgodno duhovnik, pa tudi veren tovariš, kaže, »dolžan storiti svoje« in oproščen kakršnihkoli obzirov do brezverskih staršev (saj smo tudi videli, kakšni so). V tem primeru oni le rešujejo dušo in telo mladega človeka greha; njihovo početje je obenem globoko moralno; torej lahko mirno ignorirajo starše ter fanta krstijo. Njim niti ni treba čakati, da bo fant star 18 let ter po naših veljavnih zakonih polnoleten; takrat se bi tako in tako lahko odločil za katerokoli religijo; kolikor so ga že starši usmerili tako, da mu o tem puščajo svobodno izbiri. Ne samo, da jih lahko ignorirajo, celo groze jim. Govorjenje mladega fanta ob krščevanju nam to okazuje: »Jaz stojim pred vdomom v življenje, oni pa, ki so mi dali življenje, stoje v smrtni senci...« Verjetno je takih tihih krstov mladih ljudi — ad maiorem dei gloriam — in na ta način odrešenih zločinskega vpliva brezverskih staršev mnogo več, kot se nam to dozdeva.

Seveda je nesmiselno proti tej aktivnosti pozivati na kakršnekoli zakonske ali oblastvene sankcije. Te seveda lahko celo imajo nek administrativen učinek, vendar bodo pravi rezultati doseženi šele takrat, ko bo Cerkev v Sloveniji pričela vzgajati svoje vernike v duhu koncila, to se pravi v duhu ljubezni in spoštovanja do ateistov, kot smo že večkrat omenili.

Zal je res, da se med sabo vse prečesto obkladamo z neprimernimi izrazi ter sumničenji. Vseeno pa še nisem slišal, ali pa celo prebral, da bi katerikoli ateist trdil, da religiozni ljudje vzgajajo svoje otroke za razbojnike. Če bi nasedali podobnim predsodkom in imeli podoben odnos do ljudi, kot ga ima citirani članek, potem bi z isto pravico lahko to trdili.

Zato se nam zde vprašljive sicer pravilno zastavljene zahteve po graditvi pogojev za sožitje študente teologije Franca Križnika, ko se sprašuje v članku *Za boga in človeka*, (*»Tribuna«*, 23. 2. 1966) »kako ateisti izpolnjujejo svojo nalogo enakovrednega partnerja v tej veliki akciji« (graditve ustvarjalnega sožitja pri izgradnji socializma namreč — op. L. S.). »Ali priznajo katoličanom vse tiste kvalitete in sposobnosti, ki jih le-ti priznajo ateistom« (podčrtal L. S.) ali ateisti ne dovolijo potrebam religioznih ljudi, kakor le-ti zadovoljijo potrebam ateistov? Ali ateisti priznajo, da je religija ravno tako dober in znanstven nazor kot je njihov ateizem? Ali pa morda religijo in religiozne ljudi imajo in postavljajo v mračni srednji vek? V kategorijo zaostalosti, neumnosti, reakcije, nesposobnosti?« Mislim, da je prav, da tega ne delamo, vendar je pogoj za to, da bomo ustvarili atmosfero skupne graditve medčloveških odnosov ta, da pristanemo na to oboji, ne pa tako, kot končuje članek »*Fantje iščejo Kristusa*«: »kakšni zmedenci so tisti, ki tega ne razumejo« (namreč utehe v veri).

Ponovno moramo zato reči, da slovenski katoliški škofje, ki izdajajo časopis »*Družina*«, v praksi niso soglasni s predlogi, ki jih je formuliral študent teologije Franc Križnik.

Mimogrede povedano me čudi tudi to, da tov. Križnik, ki je dokaj natančno prečital marksizma, še celo slab učbenik sociologije ali marksizma, ki je na tekočem s pisanjem dnevnega, laičnega časopisa, ni prebral teh stvari v lastnem časopisu »*Družina*«; kolikor jih je pabral, pa verjetno sodi, da zahteve, ki jih postavlja ateistom, ne veljajo za religiozne.

Navedimo še mišljenje zagrebškega kardinala Šeperja o ateizmu, objavljenega dne 1. 2. 1966 v »*Družini*«, kjer med drugim pravi, »... da cerkev želi pred ateisti pričati za boga ljubezni in miru, za boga stvarnika, očeta in odrešenika nas vseh«. Če primerjamo tudi to stališče s pisanjem, kjer nas ateiste vnaprej diskvalificirajo kot vzgojitelje razbojnikov ter kot duševne zmedence, potem se moramo vprašati, ali

Nadaljevanje z 9. strani

slovenska cerkvena hierarhija tega kardinalovega stališča ne sprejema ali pa sodi, da je v praksi zmotno. Oboje je za nas nesprejemljivo.

LOJZE SKOK

LOJZE SKOK
LJUBLJANA
Cerkova 9

Ljubljana, 3. 6. 1966

UREDNIŠTVU DRUŽINE
LJUBLJANA

Dne 14. maja sem vam poslal v objavo članek pod naslovom Fantje iščejo Kristusa? (s podnaslovom 'Vzgojen za razbojnika'). Prosil sem vas, da ga kot prispevek ateista objavite.

Do danes nisem prejel od uredništva vašega spoštovanega časopisa nikakšnega niti pismenega niti ustnega obvestila o vaših namerah. Tudi v Družini z dne 1. 6. 1966 prispevka niste objavili v nikakršni obliki.

Na osnovi vsega navedenega sklepam, da prispevka ne nameravate objaviti. Zato ga nepreključno umikam ter prosim, da mi ga vrnete na moj naslov.

S spoštovanjem

Lojze Skok l. r.

Uredništvo »DRUŽINA«
LJUBLJANA
Resljeva c. 11/1
JUGOSLAVIJA

Ljubljana, dne 11. junija 1966

P. t.

Lojze Skok
Cerkova 9
Ljubljana

Prejeli smo Vaš članek Fantje iščejo Kristusa? in Vaše pismo z dne 3. 6. t. l. Lepa hvala!

Vaš članek smo izročili v informacijo in presojo ljubljanskemu nadškofu dr. Jožetu Pogačniku, pozneje pa ga bomo izročili tudi škofu v Mariboru in Kopru, ker so vsi trije lastniki in izdajatelji našega lista.

Prosim pa Vas, da bi članek smeli za stalno obdržati, ker nam bo koristil pri preučevanju važnega, pa tudi kočljivega vprašanja: dialog z ateisti. Sčasoma bi verjetno vsaj odlomek iz vašega članka mogli objaviti.

Lepo vas pozdravljamo

Ivan Merlak,
st. kanonik l. r.

LOJZE SKOK
LJUBLJANA
Cerkova 9

Ljubljana, 28. 7. 1966

UREDNIŠTVU DRUŽINA
LJUBLJANA, Resljeva 11/1

Potrpujem prejem pisma, datiranega z 11. 6. 1966, od gospoda stolnega kanonika Ivana Merlaka.

Obžalujem, da sem bil to pot jaz tisti, ki zamujam z odgovorom. Med tem sem bil bolan ter nato na dopustu. Od tod zamuda. Oprostite!

Zahvaljujem se za pozornost, ki jo izkazuje mojemu, verjetno ne dovolj poglobljenemu razmišljanju s tem, da ste ga izročili v informacijo in presojo našemu nadškofu in škofoma. Zal mi je, vendar moj namen ni bil zaposlovati vrha naše cerkvene hierarhije z mojim pisanjem.

Polemiko študenta teologije Križnika in drugih v Tribuni sem si, kaže, preveč preprosto razlagal. Mislim sem namreč, da bo Družina posvetila vsaj toliko prostora drugače mislečim (posebno še, ker jih ocenjuje oz. svojevoljno moralno vrednoti), kot je to storila Tribuna.

Vidim, da ne gre za to. Zato moram, žal, vztrajati pri stališču, izraženem v pismu z dne 3. 6. 1966.

Ponovno prosim, da mi članek vrnete! Težko si namreč zamišljam, da ga niste prepisali.

S spoštovanjem

Lojze Skok l. r.

Uredništvo »DRUŽINA«
LJUBLJANA
Resljeva c. 11/1
JUGOSLAVIJA

Ljubljana, dne 2. avgusta 1966

P. t.

Lojze Skok
Cerkova 9
Ljubljana

Prejeli smo Vaše pismo z dne 28. 7. 1966 in vam vračamo Vaš dopis Fantje iščejo Kristusa?

Upamo, da ste v letošnji 11. št. na str. 132 prebrali pojasnilo uredništva, kako presoja posamezne izjave iz dnevnika fantov, ki so iskali Kristusa.

Glede dialoga med kristjani in marksisti pa menimo naslednje: dialog je potreben in bo v prihodnosti vedno bolj potreben, Vendar je potrebno, da se ta vrsi najprej v manjšem krogu in da se pravi NARODA NA DIALOG NAJPREJ PRIPRAVLJAJO. Cerkev, tudi slovenska, je po koncu v stanju obnove, ki pa seveda ne bo končana čez noč. Ta obnova pripravlja tudi ugodna tla za dialog z drugače mislečimi, tudi v ateisti. Te dni dobivamo mnogo ustrežnih in tudi pismenih spodbud, da moramo odgovoriti na članek, ki ga je dne 23. JUL. T. L. OBJAVIL V Delu pod naslovom Iz dnevnika Josipa Vidmarja. Tem gorečnejšem odgovarjamo: nočemo voditi polemike, temveč dialog.

Lepo Vas pozdravljamo

Ivan Merlak l. r.

V ČEM JE JUGOSLOVANSKI GOSPODARSKI ČUDEŽ

V tisku je bilo v zadnjem času objavljenih vrsta stališč o naši kadrovske politiki, ki so dovolj zanimiva, da zaslužijo več kot samo običajno skomiganje z rameni — kar je dokaj pogosto praksa ob stališčih, ki niso v skladu z naziranjem, ki jih navadno med sabo označujemo kot zmotna. V mislih imam članek M. Krambergerja »Ne diploma, uspeh naj bo merilo«, (Delo, 18. 2. 1967), poročilo s seje odbora za napredek gospodarstva gospodarske zbornice SRS pod naslovom Standardizacija, enotna za vso državo (F. Jeras, Delo 15. 2. 1967), dalje Nekaj misli ob razpravah o naši kadrovske politiki (Ivan Zele, Tribuna, 22. 2. 1967, pa še nekaj poberkov v različnih časopisih. Vsem člankom je skupno, da sicer z besedami rogovilijo proti nestrokovnosti kot zavori reforme, na različne načine pa v njih prodira na dan nezaupanje do takšnih ali drugačnih strokovnjakov, diplomov, tega sistema visokega šolstva in še česa. Vse zapise sicer družijo ganljiva skrb za samoupravljanje, vede ali nevede pa učinkujejo kot cokla in voda na mlin tistim, ki jim je konzerviranje sedanje kadrovske sestave posredno ali neposredno v prid.

Če se strinjamo z dejstvom da reforma kot proces stabilizacije in nadaljnje rasti gospodarstva ne more uspeti brez sposobnih inženirjev, ekonomistov itd., pa nadaljnja razglabljanja vodijo v navzkrižja.

Ugotoviti bo najprej potrebno, kaj zdrži sedanjost kadrovske sestave pri življenju, da toliko časa kljubuje naletom znanja oziroma pritiskom, ki jih rojevajo pozitivna reformna gibanja, ki so v poslednjem obdobju vse bolj plod organiziranih prizadevanj širše družbene skupnosti.

Če ta prizadevanja niso kampanjska, torej izmišljena, so gotovo zasnovana na nekem spoznanju, pa najsi to priznamo ali ne. Osnova za spoznanje o potrebi organizirane akcije za uvažanje sodobnih dosežkov v tehnologijo in družbene službe pa je verjetno tole:

a) pomanjkanje strokovnjakov za funkcioniranje družbene proizvodnje neposredno po osvoboditvi,

b) nadomeščanje strokovnjakov z ljudmi, ki so bili na razpolago

c) njihova utrditev in uveljavitev kot vnaprej določenih za vodilna mesta v proizvodnji,

d) njihovo končno formiranje kot družbene skupine z dokaj enakim načinom mišljenja in delovanja ter rezultati, ki so znani.

Poudariti moram, da smo dolžni priznanje tem nesebičnim ljudem, ki so pogosto bolj z dobro voljo in željo doseči zastavljene cilje dosegli uspehe, ki so pionirskega pomena za našo nacionalno ekonomijo. V trenutku pa, ko je ta struktura začela reproducirati samo sebe, pa je prav gotovo svojo vlogo doigrala in, bojim se, zaigrala dobršen del ugleda, ki ga je sicer, to moramo priznati, zaslužila. Znano je, da danes vodstveni kader v podjetjih sestavljajo ljudje, ki so se kadrirali po tistem obdobju, ko je bilo pričanje pred znanjem. Mnogi od teh pa še vedno prednjačijo predvsem s srečo, da so jim razmere objektivno omogočile zavzeti pozicije, ki jih danes komaj zaslužijo.

Ta skupina pa se je, navajena administrativnih poseganj v gospodarstvo, vnaprej prodane proizvodnje, proizvajanja ne po računih, ampak državnem planu, s svojim načinom mišljenja vzpostavila tudi kot faktor, ki deluje vse prej kot aktivator reformnih prizadevanj. Bolj ali manj še vedno pričakuje reševanje od zgoraj, ki lahko utrdi samo njen položaj in pomen. Bolj ali manj jo lahko tudi okarakteriziramo kot pristaša politike vodenja, ne pa samoupravljanja in razvijanja samostojnosti samoupravljalcev. Kot podkrepitev tej trditvi naj navedem samo dejstvo o sestavi naših občinskih, pa tudi republiške skupščine, kjer so pojavi upiranja reformi pogosti in javnosti poznani (razprava o prispevku za socialno zavarovanje, lokalizem in partikularistični interesi občinskih skupščin pri integracijskih gibanjih itd.) Drug primer pa je gotovo neuspeh reelekcije, podatek o številu visokošolsko izobraženih ljudi v gospodarstvu, številu štipendij in denarja za izobraževanje nasploh.

Zato bi bilo potrebno organizirane akcije za spreminjanje bolje ceniti in iskati vsa možna sredstva, ne pa čakati na avtomatizme, ki naj to store brez bolečin v daljšem razdobju, čakati na dozorevanje zavesti samoupravljalcev, ki da bodo sami poračunali s svojimi vodilnimi ljudmi v podjetju, ko bo čas za to (ali ko bo vode že do grla). Omenjeni zapisi prav malo prispevajo k uspehu; prej opravičujejo to, kar je.

Marjana Krambergerja ganljiva skrb za samoupravljanje

»...kdo izmed nas si upa jamčiti, da nosi recimo vsak naš fakultetni izobraženec avtomatično v torbi znanje bodočega genialnega podjetnika, organizatorja in voditelja — posebno še, ko vemo, da pride z naših fakultet za vse take in podobne naloge dokaj nepriljubljen. Je sploh čudno, če ga po naravi inteligenten in nabrit lisjak brez šol v naših priznanih zapletenih razmerah marsikdaj povozi?«

Če odmislimo, da se K. z »vsake« in »marsikdaje« omeji od očitkov posploševanja, je misel kristalno čista.

sta. Matematika uči, da se napaka — če je ne odstranimo, ampak jo vlečemo v naslednje operacije, z vsakim novim postopkom le multiplificira. Dober matematik isto nalogo reši hitreje in točneje kot človek z osnovno šolo, še posebej, ker si matematik (strokovnjak) omisli še kakšno pomagalo, ki mu mehanizira osnovne operacije. Torej dvojni dobiček.

Prevedimo primer v jezik problema, ki ga raziskujemo. Visoka šola je včasih slaba, zato naj proizvodnjo še vedno vodijo »peš matematiki«. Tudi dober matematik se včasih zmoti v računu, samo zdi se mi, da hitreje kot še tako »po naravi inteligenten in nabrit lisjak« spozna, kje jo je zavozil. Jamstva, ki ga K. zahteva, mu verjetno res nihče ne more dati, sicer pa si drznem pripomniti, da naj bi znanje (tudi diploma, ki je verjetno preverjena s podpisi vseh profesorjev, skozi katerih roke je diplomant šel) zagotavljalo večjo verjetnost uspešnosti in poslovno varnost na daljše razdobje. Poleg tega pa je verjetno še res, da je določeno tveganje v poslovanju potrebno, če je razumno.

Da se povrnem, misel K. je taka: ker so nekateri fakultetni izobraženci ljuljka med klenim semenom, ohranimo raje plevel. Ali ne bi bilo bolje žito presejati, se pravi razmisliti in ukrepati v sistemu našega visokega šolstva. Bojim se, da bi bilo to tudi ceneje. Bilo bi torej tudi bolj »poslovno« in manj »papirnato birokratsko«.

Misel, »da bi predpisali na kakršnikoli način obvezno izobrazbo«, se tudi meni ne zdi posebno simpatična; ne zaradi tega, ker bi se mi takoj inako storilo, ker bi jo »grdo dali pod nos na čelo samoupravljanja«, temveč bi bolj malo pomagalo lomiti utrjen način mišljenja, o katerem sem govoril na začetku, in ki ga bomo uspešno zlomili le z organizirano akcijo v smeri diferenciacije dobrega od slabega, torej uspešnega od neuspešnega in podobno. Ovir za samoupravljanje pa je resnično tudi zdaj že precej. Vsi vemo, da so integracijska gibanja, ki so v osnovi globoko samoupravno dejanje (Iskra), marsikdaj ovirana od zakonov in predpisov. Itd. itd.

Gospodarjenja brez intervencij v preteklosti skoraj ni bilo, žal pa tudi le malo organizacij, ki so kot »krmarije« imele inženirje, ekonomiste in pravnike«. Več je bilo takih, kjer so strokovnjaki podložno stregli muham mojstrov najrazličnejših baž. Bistvo uspešnega gospodarjenja po starem pa je bilo z najrazličnejšimi intervencijami tu in tam najti nekoga, ki je interveniral s tako imenovanimi »ukrepi« ali novim nesamoupravnim predpisom.

Ker čistih ekonomskih odnosov nimamo in popolne sprostitev po vsej verjetnosti še lep čas ne bo, tudi ni mogoče govoriti o tem, koliko je poslovni uspeh nekega podjetja dejansko uspeh dobrega poslovanja, tudi dobrega vodstva, ampak so nekateri odnosi med proizvajalci še vedno izmaliceženi zaradi najrazličnejših administrativnih ukrepov, ostankov preteklosti. Zato ne smemo čakati, da bo podjetje zanihalo na robu prepada, ker v takem primeru niti najboljši ekonomist čudeža ne napravi. Če se pa čudež vendarle zgodi »brez navijanja cen... in podobne družbene potuhe«, potem se K. jeva zahteva izrodi v absurd. Verbalno se sicer zavzema za izboljšanje, v trenutku pa, ko bi zahtevo moral uresničiti, se spomni, da bi »morda po nedolžnem sekali prav sposobne ljudi«, ki pa jih je šele za ceno obstoja podjetja vendarle pripravljen žrtvovati.

Med vrsticami torej priznava, da v večini primerov dosedanja politika nezadržno pelje v prepad, voz pa ustavlja šele v zraku. To me spominja poševne o raketah in antiraketah, če jih je mogoče ustaviti 40-odstotno ali 80-odstotno. Z glavo skozi zid za vsako ceno, da pa raket ne bi izstreljevali, to pa ne!

»Tretji primer«, ki ga je »treba predvideti«, je očitno po mnenju K. ja v manjšini, namreč da bi »podjetja vedno bolj usodno zaostajala za drugimi in se spreminjala v prava gojišča najhujših materialnih in socialnih sporov in težav«. V takih primerih bi šele lahko dovolili »intervencijo« družbenopolitičnih sil... ki bi odprla samoupravljalcem oči in s pomočjo njihovega prebujenega interesa od znotraj vrgla krčevito vztrajajoče vodstvo«.

Bojim se, da takšnih primerov ni treba predvideti, ker se marsikatero podjetje že krepko otepa z njimi. Že sama stagnacija je zaradi današnjega hitrega razvoja tehnologije nazadovanje.

Nevarneje pa je sprejeti drugi del misli o odpiranju oči samoupravljalcem. Na kratko bi se temu reklo malce drugače takole: birokracija je vsilila gospodarsko reformo, da bi lahko zavrla težnje samoupravljalcev. (Po čem?) Samoupravljanje je farsa, ki jo igrajo od zunaj postavljena vodstva v podjetjih z delavci. Družbenopolitične sile pa intervenirajo v trenutku, ko je stvar zavožena.

Domnevam, da K. tega ni mislil, lahko pa se njegovih misli polasti kdo drug, ki komaj čaka, da bi s teko roko zaustavil pot pozitivnih gibanj v zadnjem obdobju. Ali pa kdo, ki meni, da družbenopolitične sile in njihove akcije sodijo že v staro šaro. Krog se torej lahko sklene.

Se za konec: ne branim »državne uprave«, toda »zakon o obvezni osebni delovno-položajni odgovornosti za molče priznan poslovni neuspeh« res ne vem, kaj naj bi rešil. Morda se K. sprašuje, kako je z realizacijo načela javnosti in odgovornosti v naših upravnih in političnih organih. Boj za uresničitev deklariranih načel je prav gotovo potreben, toda ne z normativnimi akti, temveč z akcijo vseh, ki smo za to zainteresirani.

Namesto na fakulteti — izobražuj se sam!

Če si bralec študent, si z mano vred neumen, saj »je primerna strokovna raven čedalje pomembnejša za obvladovanje sodobne tehnologije in poslovanja. Analize (to pot informacija republiškega sekretariata

Nadaljevanje na 11. strani

Nadaljevanje z 10. strani

za delo) pa običajno delajo to napako, da ne upoštevajo izobraževanja izven rednih šol: samoizobraževanja, specializacije na delovnem mestu, raznih seminarjev in tečajev, ter dajejo za to nekoliko popačene slike.

Poglejmo, kaj se lahko zgodi, če bomo dosledni po tej logiki. Ob dejstvu, da »samoupravljajci nimajo odprtih oči«, bo direktor X predlagal delavskemu svetu podjetja Y, da se priučenemu mojstru Z prizna visokošolska izobrazba, ker je v zadnjem mesecu napravil tečaj za nepismene.

Pričakovali bi vsaj malo resnejši pristop k problematiki kadrovske sestave v našem gospodarstvu. In da bo gospodarska zbornica nosilec prizadevanj, ki jih reforma sproža.

Edino le na zgoraj opisan način vsak normalen človek lahko razume stališče o »primerni strokovni ravni«. Če pa dajejo primerno strokovno raven že omenjene *dopolnilne* oblike izobraževanja, potem naj zbornica naravnost pove: »Zaprime te in te šole!« Če pa tovariši mislijo pod »sodobno« danes »obstoječo« tehnologijo mnogih naših renomiranih podjetij, potem imajo morda celo prav.

Samo še pripombo, da so to govorili na odboru za napredek gospodarstva.

Ne vem, zakaj »se nam zdi normalno, če se strokovnjaki, ki imajo« še tople diplome in so še brez vsakršne prakse, potegujejo za vodilna delovna mesta« (drugi narekovaj F. Jeras). Kolikor je meni znano se za vodilna mesta zahteva po nekaj let prakse na vodilnih delovnih mestih. Te pa, kolikor je meni znano, strokovnjaki s še toplo diplomu običajno nimajo. (Sicer sem pa nekje bral, da se je nekje v Črni gori diplomiran inženir agronomije potegoval na nadsto mestih za delovno mesto, pa je le ostal še naprej turistični vodič).

Denimo, da se v vsem prejšnjem motim, denimo, da noben inženir, ekonomist itd. ni sposoben voditi podjetja takoj ali celo po »dveh letih« spoznavanja proizvodnje. Hkrati pa privzemimo, »da na vrsti področij dandanes že v sedmih do desetih letih povsem zastari znanje, ki ga ljudje prinesejo s strokovnih šol«. Potemtakem lahko rečemo, da je dopolnilno izobraževanje najpomembnejši vir izobrazbe v današnji dobi, lahko pa tudi sklepamo, da naši vodilni podjetniki lahko še naprej životarijo s c. kr. izobrazbo.

Tudi če je to vse res, se moramo na koncu še vprašati, če ob vseh pomembnih in nepomembnih drobnarijah, ki jih imajo naši vodilni ljudje v podjetjih na grbi še iz časov administriranja sem, še imajo čas za tako imenovano dopolnilno izobraževanje, če nimajo morebiti tudi oni včasih že malo zaprašenega znanja in temu primerne tehnologije.

»Formalna« in »ta prava« izobrazba

Naj mi tov. Zele ne zameri, če sem se zamislil nad njegovim izrazom »formalna« izobrazba. Če se ne motim, izobrazba oziroma diploma fakultete ali srednje šole ni prav nič formalna reč, in znanje, ki si ga nekdo pridobi, imenujemo raje kar izobrazbo (fakultete, srednje šole...). Če pa ima nekdo priznано ali nezadostno izobrazbo, je njegovo znanje največkrat dokaj papirnato in formalno, zadostno, če zamijimo še na eno oko, le za potrebe »njegovega« podjetja.

Temeljna Zeletova zamera leti na naš visokošolski sistem, ki da je odmaknjen od prakse in goji le v nebo vpijoči greh — teorijo. Strinjamo se s piscem, da na fakulteti nisem pridobil prav nobenih izkušenj; vsaj v tem smislu ne, da bi bil sposoben voditi neko delovno organizacijo, tudi osebne prizadevnosti in inteligence ne. Torej sem se po njegovem skoraj poneumil, ker nimam drugega kot »izhodiščno osnovno«. Prav tako nisem sposoben voditi drobnih

računovodskih, komercialnih in vseh ostalih poslov, ki jih danes v modernem svetu opravljajo stroji, pri nas pa »mnogi uslužbenca«.

Misliti, da zagovarjam po vsem tem stališče, da je treba vse ljudi brez diplom nemudoma postreliti, je pa kljub temu zmotno. Rad bi le, da vendar začnemo razmišljati o tem, kdo in kako širi fraze, da je izkušnja, delavoljnost, bistrost, študij konkretnih problemov, nekajletna praksa in predanost dovolj že, če je združena s poštenostjo itd. Takšne vrste demagogija ne more nič drugega, kot rušiti s trudom postavljene temelje, ki jih je reforma postavila in za katere velja, da so nekaterim trn v peti, ker razumejo zvon reforme kot navček za svoje lastne pozicije, ne pa kot možnost enakopravne afirmacije vseh sposobnih — z ali brez diplome.

Opazanja

Ker so taka in drugačna stališča tudi rezultat določenih odnosov in torej ne naključno razmišljanje te ali one osebe, je potrebna širša razprava, ki bo gotovo odkrila še mnogo, tudi bistvenejše dejavnike, ki so vplivali in še vplivajo na pojav »jugoslovanskega gospodarskega čudeža«.

Zato sklepam, da bi bilo koristno:

1. razpravo razširiti in vanjo vključiti tako predstavnike samoupravljajcev kot družbenopolitične organizacije na terenu;
2. ker je očitno, da se poraja dvom, utemeljen ali ne, v resničnost analize republiškega sekretariata za delo, je potrebno opraviti še nadaljnje raziskave ali, če že obstajajo, objaviti rezultate tudi v dnevnem časopisu, še posebej če pobijajo na razpolago;
3. če so obstoječe dileme o kadrovski sestavi resnične, vsaj v tem se namreč vsi dosedanja razpravljajci strinjajo, moramo začeti na podlagi razprave tudi s konkretno družbeno akcijo, ki naj pripravi tla resničnim spremembam;
4. ponovno preveriti ustreznost šolskega sistema in hitreje ukrepati ter na bolj znanstveni podlagi kot v preteklosti;
5. vse nove ugotovitve primerjati z resničnimi družbenimi interesi.

Ivo Marek

„TRŽAŠKO VPRAŠANJE?“

Štirinajst dni je tega, kar je naše časopisje poročalo o enostranski prekinitvi trgovinskih pogajanj med Italijo in Jugoslavijo. Prekinitve je zahteval italijanski zunanji minister Amintore Fanfani, kot se je izvedelo v naši javnosti. Časopisje je tudi pisalo o protestih predstavnikov v Italiji živečih Slovencev. Nekaj dni kasneje je »javno mnenje« ta ukrep spravilo v zvezo z izdajo novih osebnih izkaznic prebivalcem Kopra in vseh tistih krajev, ki so spadali v bivšo cono B Svobodnega tržaškega ozemlja.

Če ta trditev drži (in vse kaže, da to drži), potem je prekinitve trgovinskih pogajanj dobila obliko protesta, protesta zoper uveljavljanje suverenosti Jugoslavije na jugoslovanskem ozemlju.

Jugoslavija je dežela, ki »z dušo in srcem« ne samo proklamira, ampak tudi praktično uveljavlja na-

čela koeksistence v mednarodnih odnosih. V skladu s temi principi je Jugoslavija urejala vprašanja Trsta in Svobodnega tržaškega ozemlja. Zal pa moremo ugotoviti, da se isti principi pri naših zahodnih sosedih ne uveljavljajo z enako zavzetostjo. Prav gotovo ima ta italijanska akcija precej globlje zaledje, kot to na prvi pogled kaže. Do te ugotovitve sem vsaj prišel na razgovoru, ki ga je organiziral Klub za proučevanje mednarodnih odnosov na *Visoki šoli za politične vede* v Ljubljani (na razgovoru so med drugim sodelovali tudi dr. Janko Jeri, prof. dr. Ivan Tomšič, dr. Ivan Murko, dr. Ernest Petrič, Bojan Lubej in Mitja Gorjup).

Ozemlje bivše cone B Svobodnega tržaškega ozemlja je za Italijo sporno. Obstoje mnenja o tem, da to ozemlje še vedno spada pod Italijo, da pa Jugoslavija izvaja na njem svojo suverenost le v »omejenem« smislu in začasno.

Nezdržnost takšnega stališča je očitna. Italijanska suverenost nad ozemljem celotnega Svobodnega tržaškega ozemlja je prenehala s podpisom mirovne pogodbe 10. februarja 1947, saj točka 21. člena tretjega oddelka te mirovne pogodbe med drugim pravi, da »bo italijanska suverenost na področju Svobodnega tržaškega ozemlja v kasneje določenih mejah prenehala s pričetkom veljavnosti te pogodbe«. Res je sicer, da se tržaško vprašanje potem ni rešilo tako, kot je bilo prvotno zamišljeno, saj ni bil postavljen niti guverner niti ni varnostni svet OZN odigral svoje vloge. Vendar pa to ne spreminja določb 21. člena, ki je bil postavljen brez slehernih pogojev. V bistvu nezdržno stanje je bilo potem urejeno 1954. leta z londonskim memorandumom (London, 5. oktober 1954), po katerem je (z manjšimi korekturami) področje bivše cone B pripadlo Jugoslaviji, ozemlje cone A pa Italiji. S tem je bila zadeva rešena, čeprav je bila to, kot je izjavil tovariš Tito v zvezni ljudski skupščini, za nas velika žrtev.

Ozemlje bivše cone B je bilo priključeno Jugoslaviji (kot ozemlje cone A Italiji) in je dobilo položaj, ki je enak položaju vseh ostalih jugoslovanskih predelov. Jugoslavija je sem razširila svojo suverenost, ker je pač imela za to na podlagi londonskega sporazuma vso pravico. S tem torej odpadejo zadržki, ki jih postavljajo Italijani.

Da pa se danes kljub temu pojavljajo zahteve po priključitvi Kopra in okolice Italiji, je to mogoče do neke mere razumeti le na podlagi razumevanja notranjepolitične strukture v Italiji in odnosa med posameznimi političnimi grupacijami. Ugotoviti bi veljalo dokajšnjo prisotnost desničarskih elementov, ki jim brez dvoma ni za zboljšanje odnosov z Jugoslavijo ravno v korist.

Vidim dve možni alternativni: prvič, da se prizna sedanje stanje, razdelitev, in drugič, da se stvar pomakne v prvotno stanje, kot je bilo pred rešitvijo ozioroma pred londonskim sporazumom. S tem pa ima prav tako kot Italija tudi Jugoslavija pravico zahtevati nazaj ozemlje bivše cone A. Presenetljivo, a vendarle... Vem, da si ne kaže posebej beliti glave s takšnimi zahtevami. Treba je le s trezno politiko ugotoviti realno stanje, skrajnežem pa dopovedati, da drugačna rešitev ni možna. Edino realna je — po mojem mnenju — prva alternativa.

Italijanski interesi oziroma ukrepi so — verjetno — samo političnega (ali bolje propagandno-političnega) in manj ekonomskega značaja. Toliko bolj nerazumljiva pa je ta italijanska akcija, ker se jugoslovansko-italijanski ekonomski in zlasti trgovinski odnosi — kot to ugotavljajo tudi Italijani sami — izredno ugodno razvijajo. Ta akcija ni bila le prva in (verjetno tudi) ne zadnja. Vsakdo pa verjetno želi, da bi tudi naši zahodni sosedje bolj spoštovali prijateljsko roko, ki jo je ponudila Jugoslavija na vseh področjih in pri reševanju tržaškega vprašanja še posebej.

Janez Terček

V zadnji številki Tribune je med drugim bilo objavljeno tudi pismo tov. Cveta Zagorskega, na katerega smo dolžni odgovoriti takoj. Članek s podobno vsebino, kot je ta odgovor, smo nameravali objaviti v eni izmed prihodnjih številki Tribune, ker se zavedamo, in tako smo se tudi obvezali, da moramo javnost obveščati o porabi denarja, ki je prispel na žiro računa 503-8-72 in 503-8-49.

Prepričani smo, da je naš UO bil prvi v Jugoslaviji, ki je začel z akcijo za podporo vietnamskemu ljudstvu in Russellovemu razsodišču, oziroma, da smo bili prvi, ki smo glasno povedali, da se ne strinjamo s takšno politiko ZDA in da jo ogorčeno obsojamo. K temu nas je še posebno spodbudila polemika s tov. Vidmarjem. Univerzitetni in Mednarodni odbor sta ustanovila odbor za podporo Russellovemu sodišču in objavili tudi žiro račun v Tribuni, na katerega naj bi naši občani in razne organizacije pošiljale svoje prispevke. 22. X. je bil ustanovljen tudi iniciativni odbor za podporo Russellovemu sodišču, v katerem so rektor, nekaj dekanov, profesorjev, kulturnih delavcev in predstavniki študentov. Namen tega odbora je bil predvsem v tem, da bi aktiviral slovensko javnost, predvsem pa študente in inteligenco, v protestu zoper vojno v Vietnamu.

Skupno z uredništvom Tribune smo 20. XII. objavili posebno prilogo Tribune, ki je bila posvečena Vietnamu, objavili nekatere materiale Russello-

ODBOR ZA PODORO VIETNAMU IN RUSSELLOVEMU ODBORU PRI UO ZŠJ V LJUBLJANI ODGOVARJA

vega razsodišča in tudi plakat. Po prvem zasedanju Russellovega sodišča se je ponudila še večja možnost za podpiranje le-tega, ker je eden izmed sedežev v Ljubljani. Tako lahko pomagamo tudi neposredno.

Univerzitetni odbor je na eni izmed svojih rednih sej sklenil, da se objavi tudi žiro račun, na katerega bi se stekala sredstva za neposredno podporo vietnamskemu ljudstvu. Ta sredstva bi potem izročili RK, da bi kupil najpotrebnejše stvari, predvsem zdravila, sanitetni material itd.

Naš odbor je sklenil, da bo svojo akcijo omejil le na študente in srednješolsko mladino, ker so po 20. decembru začeli nastajati kot gobe po dežju koordinacijski odbori po raznih krajih in organizacijah. Ze samj smo se začeli spraševati, koliko je teh odborov in ali je lahko tako razdrobljena akcija uspešna. Povprašali smo tudi po nekaterih višjih forumih, kakšno je to število, pa nam niso vedeli povedati. Zeleli smo namreč sklicati predstavnike teh odborov, da bi se dogovorili za skupno akcijo. Morda gre res ponekod samo za predstavnštvo in mogoče celo samo za željo, da ne bi hoteli ostati za drugimi. S tem

nikakor nočemo in ne želimo trditi, da bi to veljalo za vse.

Obvestili bi vas radi tudi, da se bodo na naš račun stekali prispevki vseh univerzitetnih središč v Jugoslaviji. Sprejet je namreč naš predlog, ki smo ga dali Mednarodnemu odboru pri CO ZŠJ, da bi združili delo in akcije med študenti in srednješolsko mladino.

Od našega poziva v Tribuni pa do danes je prispelo na žiro račun 503-8-72 skupno 3.610 ND. Danes bi omenili samo skupine, ki so prispevale, v prihodnji številki pa bomo objavili imena ostalih: II. letnik filozofske fakultete — angleščina 140 ND, Megrad 1020 ND, gimnazija Bežigrad (bila je prva) 1021 ND, Zveza kulturnih delavcev Maribor 279 ND, sekcija biotehniške fakultete visokošol. prof. in znan. delav. 200 ND. Od skupne svote smo porabili 20 ND za poštnino, 190 ND pa za tiskanje naslovov za pisma Russellovega razsodišča, torej imamo še 3400 ND.

Pripomnimo naj še, da bo velik del sredstev porabljen predvsem za izdajo publikacij o ameriškim vojnih zločinih in posameznih konkretnih akcijah, o katerih bomo še poročali.

Naj spregovorimo še o naših akcijah.

Konec januarja smo poslali vsem srednjim šolam in fakultetam poziv za združeno akcijo v zbiranju pomoči vietnamskemu ljudstvu in za podporo Russellovemu sodišču.

Naše prihodnje akcije:
1. Za 8. marec bomo izdelali plakat s protestom proti vojni v Vietnamu.
2. Sredi marca želimo organizirati večer vietnamske poezije, da seznanimo javnost neposredno z mislijo in trpljenjem vietnamskega ljudstva, vmes pa bi prikazali tudi nekaj filmov. Takšno prireditev smo želeli organizirati že prej, pa smo zaman čakali na filme, za katere smo prosili center za Vietnam v Pragi. Upamo pa, da nam bo sedaj pomagala naša RTV, ki ima v svojem arhivu precej filmov o Vietnamu.

3. O krvodajalski akciji, o kateri smo govorili takoj po ustanovitvi našega odbora, smo se dogovorili z GO RKS, da bodo študentje prišli na vrsto oktobra letos, ker ne morejo prej organizirati kakšne večje akcije. Morda pa lahko upamo, da naša kri sploh ne bo več potrebna, ker bo morda vojna že končana. Upajmo!

Poleg teh akcij pa bomo spremljali tudi dogodke v Vietnamu in po potrebi organizirali še kakšne druge akcije. Vendar je ta naš program samo okvir. Bili bi veseli, če bi še ostali dejali svoje predloge in nam pomagali pri širših akcijah.

Zofka Kleimen, Hrastar Franc

Naše povprečno znanje o Irski je silno skromno. V gimnaziji smo jo pri zemljepisni odpravi v nekaj besedah, v naše časopise le redko zaide kakšna novica s te skrajno zahodne točke Evrope. Če se začneš v mislih podrobneje baviti s to deželo, se ti nehoti zazdi neznanstvo daleč, skoraj tako daleč kot Kitajska. Poznamo Swifta, Joyceja, Shawa, O'Caseya in druge, malo pa vemo o deželi, ki jih je rodila in o ljudeh, med katerimi so dorasčali in zoreli.

Evropa veliko dolguje tej mali deželi. Mala Irska se je v svojem srednjeveškem razcvetu nesebično razdajala celemu Kontinentu in prinašala med barbare, ki so preplavili propadli rimski imperij, luč vere in omike. Zlata doba Irske se je pričela s prihodom sv. Patricka, ki je prinesel galskim plemenom krščanstvo. V 6., 7. in 8. stoletju so na Irskem rasle šole in univerze. Mnogi irski misijonarji so odhajale na Kontinent. V irskih samostanih so v tem času nastajali znameniti rokopisi. Se danes pa je množica rokopisov, ki v latinščini in irščini pripovedujejo o herojstvu teh pionirjev, raztresena po arhivih širom Evrope. Irski si je v tem času zaslužila znamenito ime »Luč zahoda« in »Otok svetnikov in učiteljeva«. Vsi vsaj po imenu poznamo St. Gallen v Švici, kjer je Irec sv. Gall ustanovil samostan, okoli katerega se je pozneje razvilo mesto in po njem prevzelo ime. Veliko teh pogumnih prosvetiteljev je delovalo v Franciji in Nemčiji, nekateri arhivski zapiski pa nam vsiljujejo domnevo, da je delovanje irskih misijonarjev segalo globoko v sedanjo Rusijo — tja do Kijeva.

Po zgodovinski nujnosti je moral zlati dobi slediti kulturni zaton. Začel se je v 9. stoletju s prvimi izkrcavanji Vikingov, dokončale pa so ga anglo-normanske invazije. Sledil je čas, ko so angleški vladarji začeli Irsko sistematično naseljevati z angleškimi in škotskimi naseljenci. Tako je irski živelj počasi dobival značaj angleškega podložnika. Položaj se je še poslabšal v dobi reformacije, ko so bile katoličanom odvzete mnoge državljanske pravice. Angleški fevdalci so neusmiljeno izkoriščali prvotni živelj. Kot reakcija na to so prišli prvi upori. Prvi večji organiziran irski upor je izbruhnil kot odmev na veliko ameriško borbo za neodvisnost in na francosko revolucijo. Upor je bil sicer v krvi zaduščen, a Irci so dobili prve sedeže v britanskem parlamentu. Nov napredek je pomenil sprejem zakona o katoliški emancipaciji, ki ga je v začetku 19. stoletja v parlamentu izposloval O'Connell. V letih velike lakote, v sredini prejšnjega stoletja, se je prebivalstvo Irske zmanjšalo za cela dva milijona. To je bila doba množičnega izseljevanja v Ameriko. Kolikor pa se jih ni izselilo, so pomrli od lakote, ker so jih zemljiški gospodarji izgnali z zemlje zaradi neplačevanja zemljiške rente. Upor, konec stoletja, ki je zahteval dokončno ureditev zemljiškega upravljanja, je zanimiv predvsem zato, ker se je tedaj prvič v človeški zgodovini pojavila beseda bojkot. Boycott je bil angleški oficir, ki je imel čast, da je prvi na lastni koži občutil ta način upora. Ko se je v začetku tega stoletja tudi zemljiško vprašanje kolikor toliko uredilo, je ostala Irski le še ena velika želja: neodvisnost.

Končno se je v svo močjo razplamtel ogenj zatiranih uporov. Prišel je slavni Velikonočni ponedeljek 1916, ko je 1000 prostovoljcev zasedlo strateško važne točke v Dublinu in se cel teden upiralo prodoru angleških čet. Ko so se uporniki po enem tednu predali, so Angleži javno usmrtili petnajst voditeljev upora. Toda Neodvisna irska republika je bila proglašena že prvi dan upora. Na naslednjih volitvah je z veliko večino zmagala Irska stranka, ki se je prvič v irski zgodovini ne oziraje se na London sestala kar v Dublinu in se proglasila za irsko skupščino. Pod pritiskom sve-

NEKAJ VTISOV O IRSKI IN IRCIH

točne javnosti, utrjene od prve svetovne vojne, je bila Anglija prisiljena dati Irski neodvisnost. Z listino, ki je zagotavljala Irski neodvisnost pod pogojem, da ima Ulster pravico do samoodločbe, kar je v bistvu pomenilo svobodno Irsko brez Ulstra, so Angleži irskemu narodu zadali še zadnjo rano. Potrditev te listine v irskem parlamentu, je bila vzrok državljanske vojne, ki se je končala naposled z zmago tiste strani, ki je soglašala z vsebino te listine. Tako je postala Irska končno neodvisna republika v okviru Commonwealtha, Ulster pa je ostal angleški kroni. Pozneje, ko je postal predsednik republike Eamon de Valera, je Irsko izstopila iz Commonwealtha in si med drugim postavila za cilj tudi, da dobi nazaj Ulster. Danes je Eamon de Valera še vedno predsednik, pa tudi Ulster je še vedno angleški.

Stoletja trajajoča vlada Anglije je imela za posledico izumiranje stare irščine in popoln prodor angleškega jezika med vse plasti prebivalstva. Čeprav se irska vlada močno trudi, da bi irščino ohranila pri življenju, se ta ohranja le še na skrajnih zahodnih obalah Irske, kamor je bil kljub dolgi dobi angleški vpliv slabotnejši. Čeprav je v ustavi kot uradni jezik na prvem mestu irščina, jo danes od približno 3 milijonov prebivalcev republike govori le slabih 10.000. Tudi uvedba irskega jezika v obvezno šolanje ni prinesla zelenih rezultatov. Tako se otroci že od prvega razreda dalje uče hkrati irščine in angleščine. Pri vseh teh naporih pa je vlada zašla v drugo skrajnost. Iz dolgotrajnega občutka narodne ogroženosti se je rodil nacionalizem. Ta se ne manifestira na zunan, a ustvarja v določenih primerih vzdušje, ki lahko postane neznosno. Tujec je na Irskem morda najbolj presenečen, ko ob koncu vsake filmske predstave na platnu zaplapola irska zastava in se oglasi narodna himna. Dvorana stoji in molče pričaka konec. Tudi ob koncu plesov ansambli intonirajo himno, in če nisi preje opozorjen, lahko pride do mučnih situacij. Meni samemu se je primerilo, da sem v neki podeželski gostilni zvečer, ko so jo zapirali, prisostvoval himni in izvedbi zbora gostov gostilne. Vse je bilo popolnoma resno, čeprav so se morali nekateri od njih naslanjati na pul.

Nekoč sem se skoraj sprl s prijateljem Tomom. Nekako je nanoslo, da sva se začela pogovarjati o izseljevanju. Potožil mi je, da današnja mladina nima niti trohice domoljubja. Vsako leto tisoči mladih ljudi odhaja v Anglijo in Ameriko za delom. Dejal sem mu, da človek, ki ima prazen želodec, ne premišljuje mnogo o domoljubju. Ni mi bilo jasno, kakšno domoljubje ima Tom v mislih. Iz pogovora z mnogimi mladimi ljudmi sem izvedel kopicu zanimivih stvari. V šoli je mladina že od prvih let dalje vzgajana v domoljubju, ki pa se skoraj nikoli ne dvigne nad učenje irščine in ponavljanje zgodovinskih letnic o znamenitih irskih domoljubnih uporih. Zato sem tudi Toma vprašal, zakaj se otroci sploh uče stare irščine, ko pa v sodobnem življenju potrebujejo mnogo važnejših stvari. Odgovoril mi je, da tako postanejo boljši domoljubi. Ker ga nisem hotel žaliti, sem mu le prikimal. Najbolje to vzdušje ilustrira zgodba, ki sem jo slišal iz ust nekega študenta. Dva inženirja v Dublinu zaprosita za službo. Prvi je s težavo opravil diplomlo in je bil vsa leta študija med najslabšimi študenti. Zna pa irščino. Drugi je diplomiral z odličnim uspehom in je obetajoč mlad strokovnjak, pa ne zna ir-

ščine. V službo je sprejet prvi, ker zna irščino, drugi pa si je moral poiskati službo v Angliji. Ob teh kriterijih presoje domoljubja sem se z rahlimi popravki nehoti spomnil razmer pri nas.

Ko smo nekega večera v naš krog mednarodne delovne brigade povabili člana irskega parlamenta, sem se veselil, ker sem mislil, da bom tako iz najbolj poklicanih ust prejel odgovor na mnoga zanimiva vprašanja. Na žalost je bil mož na eno uho naglušen in tudi sicer ni bil kdove kaj pri moči, saj je imel nekaj čez 80 let. Irski prijatelji so mi dali diskretno vedeti, da je v irskem parlamentu in vladi še vedno množica tistih ljudi, ki so se borili v Velikonočni vstaji ali pa v letih tik po njej. Dermott se je iz vsega tega grenko ponorčeval rekoč, da vlado sestavljajo slepi in gluhi člani, ostali pa so le lažji invalidi. Dejansko je sedanji predsednik republike 86-letni Eamon de Valera že nekaj let slep. Kljub temu pa je kandidiral na lanskoletnih predsedniških volitvah in porazil svojega 30 let mlajšega nasprotnika O'Higginsa. Na žalost mi gospod poslanec ni mogel postreči s programom opozicijske stranke. Zanimalo me je namreč, zakaj se je večina mestnega prebivalstva na zadnjih volitvah izrekla proti de Valeri. Odgovor sem dobil nekega dne v časopisih, ki so oznanili, da vlada nujno povišuje davke. Morda bo to počasi prepričalo tudi irsko podeželje, da bo na prihodnjih volitvah oddalo svoje glasove opoziciji. Na to mislijo trezni Irci, ki vedo, da Irski ni dovolj bogata, da bi zdrževala vlado v sedanjem obsegu.

Nasmejati sem se moral zgodbi nekega trgovca z živino, s katerim sem se peljal v Belfast. Zivinoreja je namreč glavni izvozni artikel Irske in se z njo dobro zasluži. Dejal mi je, da se je do pred kratkim z izvozom živine ukvarjal le privatno. Ko pa je v nekem časopisu zasledil sporočilo, da daje vlada na vsako glavo goveda, ki gre v izvoz, posebno premijo, se je tudi sam javil na natečaj. Sedaj pa je dobil po pošti nakaznico za plačilo 500 funtov davka, kajti vest o premijah je bila najbrž le uspela potegavščina. Ko je pripovedoval to zgodbo, je vmes krepko kiel in pripovedoval zgodbe o vladi in njenih ministrih. Tako sem izvedel, da so prejšnjega ministra za finance prestavili na mesto ministra za kmetijstvo, ker je bil na svojem delovnem mestu vedno tako pijan, da ni bil zmožen podpisovati drobnejših bančnih formularjev. Koliko je bilo na vseh teh zgodbah resnice, ne morem soditi, saj so v vsaki deželi ljudje, ki niso zadovoljni z vsako stvarjo in radi nergajo in naphujejo take zgodbe.

Ob razmišljanju o Irski, bi bilo nepravilno, če ne bi vsaj z nekaj besedami omenili vloge Cerkve. Cerkve je v svobodno Irsko prinesla poleg ogromne kulturne dediščine tudi velik delež, ki ga je med angleško nadvlado imela pri krepitvi narodne zavesti. Morda bi tudi Irci v času Reformacije tako kot Skoti sprejeli anglikansko vero, če ne bi bila s katoliško vero tako neločljivo povezana najslavnejša irska zgodovina. Irski je danes najbolj katoliška država na svetu, saj je katoličanov kar 95 odstotkov. Uradno je Cerkev ločena od države, vendar je razumljivo, da je njen vpliv še vedno na vseh področjih zelo velik.

Ko končujem bežne vtise o Irski, se mi nehoti vsiljuje vprašanje, če sem jih sprejemal kot pripadnik malega naroda objektivno. Ali se moji vtisi, kot vtisi pripadnika malega naroda, ki se je prav tako kot irski stoletja boril za kulturno, narodno in politično svobodo, kot pripadnika naroda, ki mu je občutek narodne ogroženosti že prešel skoraj v podzavest, ali se ti vtisi zelo razlikujejo od onih, ki jih na Irskem dobi pripadnik nekega velikega naroda?

Milan Smolej

Akademija znanosti v ČSSR že od leta 1958 izdaja Slovar starocerkvenoslovanskega jezika. Dolga leta ga je po vzoru MIKLOŠIČEVEGA slovarja pripravil dr. Josef Vajs, sedanji redakcijski kolegij pa to delo nadaljuje: trije zvezki so že izdani, predvidenih pa je nadaljnjih 57.

Z izdajanjem tega slovarja je češka akademija med drugim hotela počastiti tudi obletnico izhajanja Miklošičevega slovarja (ki je izhajal na Dunaju v letih 1862—1865).

Ne glede na skoro enako velik besedni fond je je obseg vzornika — Miklošičevega slovarja — precej manjši. Nov slovar je tudi mnogo bolj sistematičen, saj je sestavljen po načelih modernega jezikoslovja. To se vidi že v sami razporeditvi in obravnavi gesel, ki so vzorno obdelana in pojasnjena z različnih stališč. Vedno je navedeno recimo kje, v katerih starocerkvenoslovanskih spomenikih je obravnavana beseda uporabljena (npr. v Savini knjigi, Supraselskem zborniku, Sinajskih lističih ipd.) ali pa, da ima beseda veliko frekvenco (kar je označeno z occurrit saepe ali occurrit saepissime). Pri liturgičnih izrazih, ki so bili v staro cerkveno slovansčino sprejeti iz grščine, sledi za geslom izvirna grška beseda. V tem primeru je pridan tudi njihov stvarni pomen. Taka pojasnila so v latinščini in so zelo drobno tiskana. Drugače pa so namesto stvarnih definicij besedne, in to v petih jezikih: češkem, ruskem, nemškem, grškem in latinskem. Če ima katero izmed gesel več pomenov, so navedeni vsi — s citati iz originalnih rokopisov. Tudi homonimi in sinonimi so označeni in razloženi s pomočjo primerov uporabe in funkcije.

Vendar pa niti izdajanje tega slovarja ni lahko. Zakaj? Prvi zvezek slovarja je štel 5750 izvodov, kar je izredno veliko. Izdajatelji so namreč računali na zanimanje, kakršnega je stara cerkvena slovansčina dandanes deležna v Sovjetski zvezi, in na razvoj sovjetske filologije. Če bi torej vse sovjetske srednje šole, kjer ta jezik poučujejo, slovar kupile, bi tudi takšna velika naklada zlahka pošla. Toda glavniina pojasnil je v latinskem jeziku in kdo izmed sovjetskih profesorjev in študentov jih bo razvozlaval? Tudi povsod drugje latinščino opuščajo. Zato je naklada naglo padla (prvi zvezek iz l. 1958 v 5750 izvodih, drugi zvezek, izdan l. 1961, v 2800 izvodih, tretji, izdan l. 1965, pa v 1600 izvodih!).

Slaba stran slovarja je še, da je oz. bo zaradi najrazličnejših težav zelo drag. Računajo, da skupna cena vseh šestdesetih predvidenih izvodov ne bo nižja od 238 dolarjev!

K.P.

RAZPIS ZA UDELEŽBO

na jugoslovansko-ameriškem seminarju

Univerza v Ljubljani in Great Lakes Colleges Association priredita od 4. do 16. septembra letos v študentskem domu Višje gospodinske šole v Grobljah tretji zaporedni jugoslovansko-ameriški seminar, posvečen razpravi o socioloških, ekonomskih in političnih vidikih pomembnih družbenih pojavov.

Tema letošnjega seminarja bo problem industrializacije, ki bo osvetljen z jugoslovanskih in ameriških gledišč v predavanjih in v razpravi.

Seminarja se bo udeležilo 18 študentov Great Lakes Colleges in 18 študentov ljubljanske univerze, ki bodo prebivali ves čas seminarja v Grobljah ter se udeleževali razprave in drugih skupnih prireditvev. Izmed 18 udeležencev iz študentskih vrst naše univerze bodo 4 izbrani za trimesečno potovanje po ZDA od srede aprila do srede julija letos, 4 pa v prihodnjem letu. Stroške udeležbe na seminarju in poti po ZDA bodo plačali prireditelji.

Univerza v Ljubljani vabi slušatelje pravne in ekonomske fakultete, slušatelje filozofskega in sociološkega oddelka filozofske fakultete in slušatelje visoke šole za politične vede k prijavi za udeležbo na seminarju.

Prijavi je treba priložiti: potrdilo o aktivnem obvladanju angleščine, potrdilo o opravljenih izpitih z ocenami, izjavo, da bo prijaviteljenec sedeloval na seminarju 1967 ves čas in pomagal ameriškim študentom pri njihovih študijskih nalogah.

Kandidati, ki se potegujejo za potovanje v ZDA, naj prilože tudi predlog za temo študijske naloge, ki jo bodo morali izdelati v ZDA, ter priporočilo profesorja, s katerim je bila tema izbrana.

Prijave s prilogami sprejema tajništvo univerze v Ljubljani do 15. marca 1967.

RAZPIS

Medfakultetno prvenstvo ljubljanske univerze v streljanju z zračno puško — razpis

Prvenstvo bo v sredo 15. marca 1967 ob 16. uri v študentskem naselju; blok V. Nastopijo lahko vsi redni in izredni študentje fakultet, akademij, visokih in višjih šol.

Tekmuje se posamezno in ekipno. Moška šteje tri, ženska dva člana.

Naboje in tarče bo dal organizator, prav tako puške, kolikor ne boste imeli svojih. Razglasitev rezultatov bo pol ure po končanem tekmovanju v kavarni študentskega naselja.

Prijave oddajte po svojih športnih referentih ali sami na ZŠOTK, Trg revolucije 1/1, vsak dan razen sobote od 13—14h do 10. marca, lahko pa tudi neposredno pol ure pred pričetkom tekmovanja na strelišču.

ZŠOTK

RAZPIS

Mednarodni odbor UO ZSJ na univerzi v Ljubljani razpisuje prosto mesto za udeležbo na mednarodnem seminarju v Stockholmu od 23. do 30. aprila letos. Vodilna tema seminarja je: Socialni in mednarodni odnosi ter problem študentskih domov.

Pogoji:

1. reden študent (-ka)
  2. poznavanje splošne študentske in posebej materialne problematike študentov
  3. aktivno delovanje v ZSJ — priporočilo FO ali odbora združenja
  4. odlično znanje angleškega jezika
- O kandidatih bo odločalo predsedstvo UO ZSJ.

Razpis velja 7 dni.

Prijave oddajte na Mednarodnem odboru, Trg revolucije 1, med uradnimi urami.